Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Hollidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIII. | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 28, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., pondeljek, 19. maja (May 19), 1930. | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 117

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Anglija ni zadovoljna z evropsko federacijo

Briandov načrt Združenih evropskih držav razposlan vsem vladam, tudi Rusiji

London, 17. maja. — Načrt francoskega ministra zunanjih zadev Aristida Brianda za združitev evropskih dežel v carinsko in ekonomsko federacijo je bil te dni razposlan vladam vseh dežel, tudi onih, ki niso v Ligi narodov. Dobila ga je tudi sovjetska vlada in iz "posebne prijaznosti" je bil poslan tudi ameriški vladi.

Angleški državniki, ki so pregledali načrt, pravijo, da bo moral biti radikalno izpremenjen predno se Velika Britanija zadovolji z njim.

Ena določba, s katero se uradni krogi v Londonu ne strinjajo, se glasi, da smejo v evropsko unijo stopiti le one dežele, ki so v Ligi narodov in sicer kot celote. Če torej hoče Anglija iti v federacijo, mora vzeti s seboj tudi svoje dominijone. Druga točka, ki se Angležem ne dopade, je, da centralna uprava evropske federacije nadzira odnošaje posameznih držav z zunanjimi deželami. Na ta način bodo posamezne države odstopile svoje suverenstvo federaciji, ki postane naddržava. Ženeva v Švicici je postavljena kot glavno mesto federacije.

Londonski krogi pravijo, da načeloma niso nasprotni evropski uniji, ker spoznavajo, da je nekaka združitev Evrope potrebna, sumijo pa, da bi bila Briandova federacija pod vplivom Francije.

Forbesovo mnenje o industrijskih magnatih

Stavi jim neprijazna vprašanja, na katere ne pričakuje odgovor

New York. — (F. P.) — "Ali so naši voditelji industrij bedaki?

"Ali so nezmožni v boju proti zlu, ki so ga ustvarili sami s svojimi aktivnostmi?

"Ali naj jih smatramo za državljane, ki se ne brigajo za drugo kot za kupičenje lastnih profitov?"

Ta vprašanja, ki vsebujejo sama na sebi odgovore, stavi industrijskim magnatom poznani apologetik obstoječega ekonomskega sistema B. C. Forbes v njegovi reviji "Forbes Magazine", kjer tudi pravi med drugim, da nima niti ena od mogočnih industrijskih organizacij voditelja, ki bi se z razumom posvetil rešitvi problemov, pred katerimi stoje ameriške industrije. Forbes kaže na brezposelnost in druga zla, ki tlačijo industrije, in poziva industrijalce, naj se zganejo, ne toliko v korist brezposelnim delavcem, temveč da veleposlovanje še nadalje obdrži svojo kontrolo nad ekonomskim sistemom. In na koncu svojega uredniškega članka Forbes navaja znamenit izrek:

"Ako daš bedaku oblast, pomeni isto kot dinamit v rokah nerazsodnega otroka."

Akcija za oprostitev Mooneyja

San Francisco, Cal. — Obrambni odbor, ki dela na to, da se Tom Mooneyja izpusti iz zapora, sklicuje shode po vseh mestih države, na katerem nastopajo razni govorniki od delavskih organizacij. Pred kratkim se je vršil shod v Stocktonu, na katerem je govoril Gordon Irvine, predsednik bratovščine železniških kurjačev.

Pristaši governerja Younga, ki se dosledno upira zahtevi, da se Mooneyja izpusti iz zapora, vodijo kampanjo za ponovno izvolitev Younga governerjem. Proti tem so na delu delavske organizacije, ki bodo storile vse, da bo Young poražen pri volitvah.

Drhal napadla Filipince

Dogodki spominjajo na nasilja proti kitajskim delavcem, ki so se vršila pred desetletjem

Seattle, Wash. — (F. P.) — Ko so japonski farmarji v okolici Seattla odslovili večje število belopoltnih delavcev, kateri so prejemali 60 centov na uro, in na njihova mesta uposlili filipinske delavce, katerim so plačali le 25 centov na uro, je to dalo povod drhali, da se je maščevala. Belopoltna drhal je navalila na farme ter ugrabila vse filipinske delavce, ki jih je dosegla ter jih odpeljala več milj daleč ter jih neusmiljeno pretepla.

Belopoltna drhal je dospela na farme v avtomobilih ponoči. Večina delavcev je spala v kolibah, na katere je drhal navalila in ugrabila delavce. Nekaterim se je posrečilo, da so v splošni zmešnjavi, ki je nastala, pobegnili v grmovje, kjer so se skrili pred napadalci.

Teroristične metode spominjajo na splošno gonjo, ki so jo belopoltni delavci vodili pred desetletjem proti kitajskim delavcem v zapadnih državah. S člani IWW je drhal slično postopala, ko so revoltirali proti nizkim mezdam za časa svetovne vojne.

Plemensko sovraštvo je zelo razširjeno med delavci na zapadu, kar povzroča izbruhe strasti in izgrede, ki se od časa do časa ponavljajo.

Banovec triumfiral v Chicagu

Njegovo petje naredilo dober vtis na ameriško publiko. Kritik dnevnika "Tribune" ga je pohvalil

Koncert vodilnega slovenskega tenorista Svetozarja Banovca, ki je bil včeraj v Orchestra Hallu, v srcu čikaškega downtowna, je bil velik triumf za našega odličnega pevca. Udeležba žal ni bila tako velika kot smo pričakovali. Zasedenih je bilo okrog tisoč sedežev. Morda je bilo vreme krivo — deževno in mrzlo — da ni bila ameriška publika večja. Toliko večji je pa bil moralni uspeh.

Mr. Banovec je imel na programu 12 točk, devet slovenskih in hrvaških ter tri angleške; dodal je tri slovenske. Vse točke je izvedel izborno, tako tudi njegova spremljevalka Jasna Blafka Biankini, ki je igrala tri komade na piano. Kritik čikaške "Tribune" je danes zjutraj dal Banovcu sledeči kompliment:

"Svetozar Banovec, koncertni in operni pevec iz Ljubljane, Jugoslavija, je včeraj recitiral v Orchestra Hallu in nam odkril liričen glas s prešinjajočim viškom. Pel je in se vedel kot dovršen in izkušen umetnik. Spremljala ga je Jasna Blafka Biankini, briljantna solopianistinja."

(Več o koncertu prihodnjič.)

Graf Zeppelin gre spet v Ameriko

Berlin, 18. maja. — Zrakoplov Graf Zeppelin se je danes dvignil v zrak v Friedrichshafnu in odrinil na 10,000 milj dolgo pot proti Južni Ameriki in od tam pojde v New York. Cilj je Rio de Janeiro, glavno mesto Brazilije. Na zrakoplovu je 64 oseb: 22 potnikov in 42 mož posadke. Dalje nosi veliko zalogo pošte. Po zadnjem poročilu je cepelin plul nad Španijo.

V jeseni bomo morda glasovali o suši

Chicago.—Centralni odbor demokratske stranke v Chicagu je začel akcijo za ljudsko glasovanje v Illinoisu o prohibiciji, ki naj bi se vršilo v prihodnjem novembru, ko bodo volitve za kongres.

1,836,104 za odpravo prohibicije

New York. — Predzadnji izid slamnatega glasovanja o prohibiciji, ki ga vodi magazin "The Literary Digest," je sledeči:

1,386,216 glasov za prohibicijo, 1,340,441 za modifikacijo in 1,836,104 za odpravo prohibicije. Magazin je razposlal 20 milijonov glasovnic, kar je rekord vseh poskusnih glasovanj v zgodovini Amerike. Glasovanje bo zaključeno ta teden.

Postopanje justice na jugu

Obravnava proti organizatorjem spet odložena

Atlanta, Ga. — (F. P.) — Akoprav se proti Joe Carru še ni vršila obravnava glede obtožbe, da je hujskal delavce na upor proti vladi, se ta delavski organizator nahaja že več tednov v zaporu. Istega prestopka je obtožen M. H. Powers, ki je tudi v ječi.

Obravnava je bila sprva določena, da se vrši 17. aprila. Potem je bila odložena na 6. maja, a se spet ni vršila in državni prosekutor je izposloval, da je bila odložena na 27. maja, da bo imel tako več časa na razpolago za utemeljitev obtožbe.

J. Louis Engdahl, tajnik Mednarodne delavske obrambe, pravi, da navzlic smešni obtožbi, ki je bila dvignjena proti organizatorjem, se nahajata v resni nevarnosti radi bigotata in predsodkov ljudi v tej okolici, ki bodo pozvani v porotniško službo. O. C. Hancock, znan odvetnik, bo vodil obrambo obtoženih organizatorjev.

Brezposelnost med mornariškimi delavci

Delo v vladnih ladjedelnicah počiva. Delegacija mornariške unije se oglasila v Washingtonu

Washington, D. C. — Mornariški tajnik Adams je te dni sprejen delegacijo mornariške unije, da sliši pritožbo radi odpuščanja mornariških delavcev iz vladnih ladjedelnic. Delegaciji je načeloval N. P. Alifas, predsednik unije strojnikov 44. distrikta. Alifas se je pritožil radi odslovitve petsto delavcev, ki so bili uposleni v vladni ladjedelnici v Philadelphiji. Enaka poročila o odslovitvah so prišla iz Bostona, Porthsmoutha in Norfolka.

Alifas je urgiral mornariškega tajnika, naj zahteva od kongresa, da takoj apropriira vsoto $22,000,000 za moderniziranje bojnih ladij, kot določuje zadevna predloga, ki je bila sprejeta v kongresu. S tem bi se dalo prilično do dela več tisoč delavcem, ki sedaj trpe radi brezposelnosti. Adams je obljubil, da bo o stvari razmišljal in potem poročal, ako je ideja izvedljiva.

V prejšnjem letu je mornariška unija protestirala, ker je Adams oddal naročila za gradnjo petih križark privatnim podjetnikom. Mornariški tajnik je proteste ignoriral.

San Domingo ima novega predsednika

Santo Domingo, 17. maja. — Otoška republika San Domingo ali Dominicana je včeraj volila novega predsednika in izvoljen je bil general Rafael Leonidas Trujillo, general Rafael Estrella Urena je pa podpredsednik. Trujillo in Urena sta pred nekaj tedni vodila vojaško revolto in strmoglavila prejšnjega prezidenta Velazqueza, ki je hotel odložiti volitve in vladati kot diktator. Velazquez je ponovno kandidiral, dobil pa je malo glasov.

NADALJNA 'RAZKRITJA' RDEČE ZAROTE

Kongresnik LaGuardia se norčuje iz policijskega komisarja Whalena, ki je objavil "dokumente" o zaroti

Washington, D. C. — (F. P.) —Dokaz, da so bili "dokumenti" o rdeči zaroti, ki jih je dne 2. maja newyorški policijski komisar Whalen objavil v javnosti in katere je označil za pisma iz urada komunistične Internacionale v Moskvi, poslana uradnikom trgovske organizacije Amtorg, fabricirana na pisemskem papirju in da je bil napis na tem papirju tiskan v neki tiskarni v New Yorku, je podal kongresnik La Guardia v nižji zbornici kongresa. La Guardia je pokazal pisemski papir z enakim nadpisom kot ga nosijo Whalenovi "dokumenti," ki je bil tiskan v tiskarni na East 10th St. pred petimi meseci. Pokazal je, da so napake na teh nadpisih identične. La Guardia je potem prečital še pismo od lastnika tiskarne v New Yorku, pri katerem je neki neznanec naročil te tiskovine v ruskem jeziku. La Guardia je zahteval, da se pozove policijskega komisarja ponovno v Washington na zaslišanje pred imigracijskim odsekom, ker je pri prvem zaslševanju 9. maja odklonil podati dokaze o pristnosti "dokumentov."

La Guardia je povedal, kako je neki poročevalec od nekega newyorškega dnevnika našel tiskarja in da je glavni urednik časopisa potem odšel v Whalenovo stanovanje z namenom, da primerja glavo pisemskega papirja, ki ga je dobil v roke, z ono, ki je bila na "dokumentih," ki jih je Whalen "zapleni." Whalen ni hotel sprejeti urednika niti ni privolil v primerjavo tiskanih nadpisov na pisemskih papirjih. Vzlic temu je bil Whalen dovolj predrzen, da se je na poziv napotil v Washington, da nastopi pred imigracijskim odsekom, ki je pričakoval od komisarja, da bo dokazal avtentičnost dokumentov, kar pa je Whalen odklonil.

"Amtorg," je dejal La Guardia, "je trgovska korporacija, ki je v prejšnjem letu kupila blaga v Ameriki v vrednosti $120,000,000. Whalenovi dokumenti so imeli namen diskreditirati to organizacijo in jo pokazati, da je centrala komunistične propagande v tej deželi. V imenu pravičnosti zahtevam, da imigracijski odsek, ki je polagal veliko važnost na "dokumente," sedaj zahteva od komisarja, da dokaže njihovo pristnost.

Unije proti legionarjem

San Francisco, Cal. — Ko je Centralni delavski svet prišel na dan s predlogom, da se ustanovi postojanka Ameriške legije iz članov unij, je naletel na tako opozicijo, da je bil predlog takoj pokopan. Nasprotniki predloga so dokazovali, kakšno vlogo so člani Ameriške legije igrali v industrijskih sporih v državi Kaliforniji. Zgledi iz Centralije, San Pedra, Herrina in Sacramenta, kjer so legionarji napadali unijske organizatorje in lomili štrajke, so bili podani, da pokažejo sovražno stališče napram organiziranemu delavstvu, ki ga zavzema Ameriška legija.

Pasje dirke prepovedane

Chicago. — Sodišče je zaprlo dirkališče za pse v Ciceru in Thorntonu in vse kaže, da letošnje poletje ne bo tega sporta in stav za pse. Pasje dirke je financiral butlegarski kralj Al Capone. Psi so dirjali za umetnim zajcem, ki ga je gonil električni motor. Capone ima taka dirkališča tudi v Floridi in drugih krajih Amerike.

Angleški toriji napadajo mornarični pakt

London, 17. maja. — Ako ne bodo liberalci pomagali laboritom, bo londonska mornarična pogodba propadla v parlamentu. Toriji silovito napadajo pakt. Churchill, ki vodi opozicijo torijev, je nazval pakt ponižanje in sramoto Velike Britanije. Toriji se pripravljajo, da glasovanje o paktu izrabijo za nezaupnico delavski vladi in 140 konservativcev se je že zavezalo s svojimi podpisi, da bodo glasovali proti pogodbi.

Priprave za učiteljsko konvencijo

Federacija zaznamuje lep napredek v južnih državah

Memphis, Tenn. — (F. P.) — Glavni predmet razprav na konvenciji Ameriške učiteljske federacije, ki se otvori 30. junija v tem mestu, bo tvorilo vprašanje o socialni izobrazbi učiteljstva. "Federacija čuti posebno potrebo za razvoj socialnega čustva med učiteljstvom, stvar, kateri organizacija ni posvetila toliko pažnje kot bi jo morala," je dejala Frances Curtis Hanson, tajnica Ameriške učiteljske federacije.

Kot organizacija, ki je pridružena Ameriški delavski federaciji, so njeni člani občutili posledice brezposelnosti in zniževanja mezde. V nekaterih krajih kot na primer v Chicagu, je bila učiteljicam zadržana plača več mesecev, ker so oderuški bankirji odklonili posojevanje denarja, ako so videli, da jim posojilo ne prinaša dovolj velikih obresti. V drugih mestih so šolski odbori pod kontrolo bizniških interesov, ki se ne zanimajo za izobrazbo otrok in delajo neprilike unijskim učiteljicam, kadar se jim nudi prilika.

Učiteljska federacija se je zavzela za ustanovitev svojih lastnih uposlevalnic, da tako prepreči izkoriščevanje svojih članic, ki se morajo večkrat zateči na privatne profesionalne agenture, da jim preskrbe službe. Akademska svoboda bo tvorila tudi važen predmet na zborovanju.

V prošlih dveh letih učiteljska unija zaznamuje lep napredek v nekaterih mestih v južnih državah. V državi Georgiji je bilo ustanovljenih več učiteljskih unij. Isto se lahko reče o državi Tennessee. Memphis, ki si ga je federacija izbrala za svoje konvenčno mesto, se lahko ponaša z dejstvom, da so vse učiteljice organizirane v uniji.

Tekma med kandidati

St. Paul, Minn. — V farmerlaboritski stranki so se v zadnjem času pojavila nesoglasja. V zadnji minuti je bivši kongresnik Ernest Lundeen, ki je spremljal prvo delavsko delegacijo na njenem obisku Sovjetske unije, priglasil svojo kandidaturo za zveznega senatorja proti Knud Wefaldu. Proti Floyd Olsonu, ki kandidira za governerja, se je priglasil Carl E. Taylor. Vsi ti kandidatje bodo na listi farmar-laboritske stranke. Primarne volitve v Minnesoti se bodo vršile 16. junija. Ako bo ta stranka cepila svoje glasove, se prav lahko zgodi, da bodo izvoljeni v urade nazadnjaki, ki nastopajo složno, da pridejo na vodilna mesta.

Indijski dijaki protestirajo

Berkeley, Cal. — Indijski študentje na državni univerzi so sprejeli resolucijo, v kateri obsojajo aretacijo Gandhija. "Nasilne taktike, ki se jih poslužuje britska vlada," pravijo dijaki v resoluciji, "proti ljudstvu v Indiji, ki se bori za neodvisnost, bodo dovedle do krvoprelitja, za katerega bo odgovorna angleška vlada."

Novi izgredi preplavljajo Indijo; mnogo ranjenih

Lewis je obrnil hrbet Pinchotu

Izjavil se je za njegovega tekmeca, ki kandidira za governerja

Philadelphia, Pa. — (F. P.) — Akoprav je Gifford Pinchot pomagal John L. Lewisu, predsedniku stare rudarske unije, za časa stavke rudarjev na polju antracita l. 1925 in je interveniral v prilog rudarjev, je Lewis izjavil, da bo podpiral Francis Browna, ki kandidira za governerja države Pennsylvanije proti Pinchotu. To je menda v soglasju z izjavo, ki so jo podali voditelji delavskih unij Davisu, da bodo podpirali Browna, ako bo Davis kandidiral za zveznega senatorja proti Grundyju.

Kot stoje stvari sedaj, je Pinchot na listi poleg Grundyja, znanega zagovornika odprte delavnice. Voditelji Grundyjeve kampanje zdaj nagovarjajo volilce, naj glasujejo za Pinchota. V tej konfuziji, ki je značilna v političnih bojih v tej državi, je edini delavski kandidat James J. Maurer, socialistični concilman iz Readinga, ki je bil več let predsednik državne delavske federacije.

Poravnava stavke voznikov v Pittsburghu?

V teku so pogajanja med zastopniki voznikov taksijev in kompanijo

Pittsburgh, Pa. — (F. P.) — Načrt za poravnavo stavke voznikov taksijev, ki traja že pet mesecev, je bil predložen te dni po odboru, v katerem so zastopniki voznikov in Parmelee Transportation Co. Stavkarjem bodo razposlane glasovnice, s katerimi se bodo izrekli za ali proti načrtu. Stavkarji niso zadovoljni s tajnim glasovanjem potom glasovnic, kar so glasno povedali na shodu, katerega se je udeležila polovica od 1,200 voznikov, ker se boje zvijač. Zahtevali so, da se glasovanje vrši javno.

Načrt določa, da bodo vozniki prejemali 37% voznine, ki jo prejmejo; kompanija mora sprejeti vse voznike, ki so odšli na stavko, nazaj v delo in jim zajamčiti starostne predpravice, kot so jih imeli pred stavko. Nadalje si kompanija prisvaja pravico, da lahko uposli poleg unijskih tudi neunijske voznike. V pričetku stavke so vozniki zahtevali priznanje unije, zaprto delavnico in 40% od prejemkov voznine.

Parmelee družba je izdala veliko denarja, da uklone stavkarje. Importirala je stavkokaze iz drugih mest, ki pa jih je prebivalstvo v Pittsburghu bojkotiralo. Policija je aretirala več stavkokazov, ko je pri njih dobila orožje. Kompanija se je poslu ževala raznih zvijač in je tretji teden stavke ponudila velike vsote denarja voditeljem stavkarjev, da izdajo voznike. Ralph Trafford, predsednik prve Taxi Drivers unije v Pittsburghu, ki je bila ustanovljena l. 1916, ki pa je pozneje propadla, je vodil voznike v tekoči bitki. Ko se je Trafford nahajal v največji potrebi in njegova družina stradala, mu je družba ponudila vsoto $11,000, da bi izdal stavkarje, toda on je ponudbo zavrnil.

Stavka voznikov je vzbudila splošno pozornost ne samo v Pittsburghu, temveč tudi v drugih krajih države Pennsylvanije radi odločnosti, ki so jo pokazali stavkarji takoj od začetka. Za nje so se zavzele vse delavske unije v Pitsburghu in jim nudile finančno pomoč.

Prva ženska, svakinja pesnice Naidu, obsojena v zapor; dobila je devet mesecev. Množica razdeva pivnice

Bombaj, Indija, 18. maja. — Satjagrahi (pasivni resistanti) so danes izvršili celo vrsto vpadov v državne solne čistilnice in skladišča in ogromno število je bilo aretiranih. Samo v Vadali je bilo 400 aretiranih. Slučaji policijske pasivne resistence so se ponovili. V Madrasu je eksplodirala bomba na ulici in eden policijski častnik je bil ranjen.

Bombaj, Indija, 17. maja. — Indijska vlada, ki z železno pestjo tlači mešano revolto nacionalistov, je včeraj udarila prvo žensko. To je Kamaladevi Catopadhajaja, ki je svakinja pesnice Saironji Naidu. Aretirana je bila pri navalu na morsko sol in obsojena na devet mesecev in dva tedna zapora.

Pesnica Naidu, ki je pred nekaj dnevi izjavila, da mora zmagati ali umreti pri svojem napadu na sol v Dharasani, se je precej omehčala. Ko je bila včeraj aretirana, je bila čez eno uro izpuščena, ko je obljubila policiji, da umakne svoje prostovoljce iz bližine solnih čistilnic v Dharsani. Kasneje je pa naznanila, da obnovi vpad v čistilnice danes.

Delavski kongres v Bombaju je včeraj naznanil, da izvrši masni napad na državne solne čistilnice v Madali v nedeljo.

V Šolapurju je mir, toda aretacije oseb, ki so bile udeležene pri krvavih izgredih pred enim tednom, se nadaljujejo; včeraj je bilo aretiranih 10 domačinov. Velike tekstilne tovarne so obnovile obrat. Mesto je še vedno pod prekim sodom.

V tukajšnjih liberalnih krogih se širi vest, da indijska vlada začne pogajanja z Gandhijem, ki je v zaporu, za rešitev glavnih problemov.

Kalkuta, Indija, 17. maja. — V provinci Bengal je bilo včeraj več krvavih spopadov med policijo in satjagrahi (pasivnimi odporniki). V Mimensinghu, ki je 200 milj od Kalkute, je bilo preko sto oseb ranjenih, ko je policija streljala v množico, katera je napadla vozove z opojno pijačo in jih uničila. Drugi izgredi so bili v Debri, kjer je bilo 30 ranjenih. Izgredniki so navalili na gostilne in jih demolirali. V konfliktih je bilo tudi mnogo policajev ranjenih.

Trgovska zveza v Delhiju je brzojavno obvestila trgovske zbornice v Evropi, naj ustavijo vse pošiljatve blaga v Indijo, kajti vsa naročila so preklicana vsled bojkota.

London, 17. maja. — Tekstilni magnatje v Lancashiru so informirali vlado, da 15. junija zapro deset največjih tovaren in milijon delavcev bo vrženih iz dela, ako do tega časa ne preneha bojkot v Indiji.

Canterburški nadškof, poglavar angličanske cerkve, je pozval vernike, naj v nedeljo 25. maja molijo za Indijo.

Morilka sedmih otrok umrla za rano

Columbus, O. — Mrs. Ethel Yelden, ki je pred nekaj dnevi ustrelila sedem svojih otrok izmed enajstih in obrnila orožje proti sebi, je v petek umrla za rano v jetniški bolnišnici. Žena, ki je bila prodajalka časopisov, je povedala v pismu, ki ga je pustila na mizi na dan tragedije, da premalo zasluži, da bi mogla prehraniti svojo veliko družino, zato je najbolje, da umre in vzame sedem najmanjših otrok s seboj. Štiri starejše je pustila pri življenju. Njen mož se nahaja v desetletnem zaporu.

V prihodnjih par dne se bo pokazalo, ako bodo vozniki sprejeli načrt, ki le deloma ustreza njihovim zahtevam.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za štrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

128

Datum v oklepaju, na primer (Feb. 28-30), pomeni vašega imena na naslovu poneni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Povest o dveh kačah

"The Illinois Miner," glasilo reorganizirane rudarske unije U. M. W. A., ima v svoji zadnji številki kratek članek sledeče vsebine:

"Iz Louisiane daleč na jugu se vleče velikanska kača. Njen rep je v okraju Richland, La., glava pa v Granite Cityju, Ill. Plazi se izpod reke Mississippi, južno od jezera Providence, sega v St. Louis in potem se spet skrije pod reko in gre do Bellevilla in Altona. Kača je dva čevlja debela in dolga je 500 milj.

"Z zapadnega Texasa, kjer so od solnca opaljene prerije naokoli Amarilla, se plazi druga kača, ki je debela 26 palcev. Kadar ta kača odraste, bo njen rep v Amarillu, Texas, glava pa v Chicagu, Illinois.

"Kmalu bo naravni plin tekel po notranjščini teh dveh kač v Belleville, Granite City, Alton in Chicago ter v druge kraje v bližini. Naturnega plina ni treba izdelovati. Naredi ga narava, ki ne dobi niti ne potrebuje nobene plače.

"Umetni plin delajo iz premoga. Premog prihaja iz premogovnikov, kjer so rudarji na delu. Čim več je treba premoga, tem več je dela in stalnega zaslužka za rudarje. Dve dolgi kači, ki se plazita iz Louisiane in Texasa proti Illinoisu, bosta požrli plače mnogih rudarjev in njihove domove ter prodajalnice, kjer rudarji kupujejo svoje potrebščine. Ako ne bosta kači kmalu ubiti, ubijeta oni mnogo rudarjev in rudarskih naselbin v Illinoisu.

"Rudarji pa ne morejo pobijati teh dveh kač, ker so preveč zaposleni s pobijanjem človeka, ki so ga plačali, da se bo bojeval za nje! Kači se pa smejeta".

Ni treba dosti dodati. Dve ogromni kači — cevi pod zemljo — ki bosta vsak čas zalagali Chicago in druga mesta ob svoji poti z naturnim plinom, resnično prinašata smrt marsikateri rudarski naselbini v Illinoisu, Indiani in v sosednjih državah. Premog za proizvajanje plina postane potreben — in rudarji postanejo nepotrebni.

Te "kače" niso edine, ki uničujejo zaslužek rudarjem. Stroji pod zemljo, ki nadomestujejo roke in lopate, so druga momentalna nesreča. Nešteti novi kemikalni procesi, ki dajejo nadomestilo za premog, tudi ubijajo premogovnike. Premogovna industrija je obsojena na gotovo smrt; vprašanje je le, koliko časa bo trajalo umiranje.

Toda rudarji nimajo moči, nimajo časa, da bi kaj storili. Razdvojeni, raztrojeni se kavsajo med seboj, zapeljani po korumpirancih in demagogih, medtem pa ne vidijo, da izginjajo tla pod njimi.

Bratje v Jeruzalemu

Pred nekaj dnevi je bila v čikaški "Tribuni" vest o pretepu v cerkvi Božjega groba v Jeruzalemu. Ta cerkev stoji na mestu, kjer so baje položili mrtvega Krista v grob. Teli se pa niso navadni verniki, temveč duhovni katoliške in koptiške krščanske cerkve. Kopti so krščanska sekta iz Egipta. Vse krščanske sekte imajo svoje kapele v omenjeni cerkvi in vse se grdo gledajo med seboj in večkrat se spopadejo. Najnovejši spopad med katoliškimi in koptiškimi duhovni je bil zaradi razpela, ki so ga Kopti nosili na čelu procesije mimo katoliške kapele. Izbili so jim križ na tla — in stvar je bila v redu. Prej, dokler je bila Palestina pod Turčijo, so morali turški vojaki dostikrat miriti pobesnele krščanske brate v Kristusu, da se niso pobili na "svetih krajih" v Jeruzalemu; danes opravljajo Angleži to sitno službo.

Spor in kavs sam na sebi je brez pomena. Diference v mišljenju so v vseh organizacijah in med pristaši vseh naziranj. To je naravno. Kjer je življenje, tam je boj; kjer ni boja, tam je mrtvilo. In baš to je point! Vse krščanske sekte prisegajo na nadnaravni izvor svojih dogem. Vse zatrjujejo, da njihova organizacija (cerkev) ni človeška, pač pa božja ustanova. In vsaka od teh dokazuje po svoje, da poseduje fundamentalno resnico, absolutno resnico, ki je prišla iz božjega razodetja. Vzlic temu učinkuje "razodetje" čisto človeško! Vse, kar počenjajo božji sluge vseh sekt, dokazuje, da so vse cerkve človeška ustanova z vsemi človeškimi napakami. Nič nadnaravnega nimajo na sebi.

Glasovi iz naselbin

Praznovanje 1. maja

Krayn, Pa. — Pri nas je potekel letošnji prvi maj mirno, brez vsake priredbe. Ne vem zakaj se ljudstvo tako malo zanima za tak dan kot je prvi maj. Naš rov sicer ni obratoval, a kljub temu smo bili mrtvi. Eni so si vrtove urejevali, drugi kako drugo ročno delo opravljali, duševno smo pa spali.

Letos je preteklo ravno 30 let, ko sem prvič praznoval prvi maj v takozvani trboveljski dolini. Kako prijetno je bilo na dan 1. majnika. Vse se ga je veselilo, staro in mlado, in to že tedne poprej je bila vsakega delavca, vsake delavke edina želja, da bi bilo lepo vreme na ta dan. Mirno smo korakali z godbo na čelu proti Trbovljam na famozni Lisjakov vrt.

Ko človeku uhajajo spomini nazaj, je 30 let kratka doba, vendar pa s tega stališča dolga za nas. Živeli smo še pod pestjo starega monarhaja Franc Jožefa, ali vendar nam je rad ali nerad dal prvi maj, ki smo ga zavedni delavci praznovali z zavestjo, duhovito in s ponosom. Ravno tako je bilo v Nemčiji. V Evropi se v tem oziru sicer ni spremenilo razen da je prvi maj od takrat postal še bolj impozanten skoraj po vseh tistih državah, ki niso okusile ali ne okušajo diktature črne reakcije.

In v "svobodni" Ameriki? Skoraj ni vredno, da bi človek to omenjal, ker za ogromno večino delavstva prvi maj sploh ne obstaja. Ta delavski praznik je trenutno zasenčil kapitalistični tempo, namreč odkar je porušil tekom vojne in po vojni socialistično gibanje. Ker pa verujemo v razvoj, v spremembe, smo trdno prepričani, da bo tudi delavstvo te dežele v dogledni bodočnosti praznovalo prvi majnik in v duhu manifestiralo z delavstvom drugih dežel.

V tem oziru se je po dolgih letih zopet začelo svitati, ker ameriško delavstvo vedno bolj spoznava potrebo svoje lastne politične stranke, o čemur se slišijo danes glasovi bolj pogosto kot so se na primer še pred letom dni. In s politično delavsko organizacijo pride tudi praznovanje prvega maja.

V Franklin-Conemaughu so letos praznovali ta delavski praznik dne 3. maja, katere slavnosti sem se tudi jaz udeležil. S šoferjem sva nekoliko težko našla slovensko dvorano na Franklinu, ker je bil to najin prvi obisk naselbine. Ko prideva do nje, oziroma v dom, je zgledalo nekam klaverno. Vendar se je dvorana naglo pričela polniti z ljudmi veselih obrazov. Veselo razpoloženje praznovalcev je še v večji meri vstvaril nastop pevskega zbora Bled, ki nam je zapel par lepih pesmi.

Program je vodil podpredsednik SNPJ Andrew Vidrich, ki je imel uvodni govor, v katerem je pojasnil, zakaj je klub aranžiral proslavo prvega maja na ta dan ter s primernimi besedami predstavil funkcioarje programa. Po nastopu Bleda je sestra in sodruginja Ana P. Krasna z zanosom deklamirala "Proletarci". Kljub temu, da ona ni obiskovala kakih višjih šol, se mora o nji reči, da je malo žen, ki bi se v duševnem delu lahko kosale z njo in nam je vsem v ponos.

Drugi nič manj impozanten nastop nam je pokazala mladenka Mary Fradel iz Latrobe. Stara je komaj 16 let in vendar veje iz njenih mladih prsi pravi duh socialistične boriteljice. Deklamirala je v angleščini. Obe sta pokazali moč socialističnih idej, ki osvajajo srca človeka širom sveta in dajejo upanje do boljše bodočnosti in odpirajo vrata v novo družbo pravičnosti. Moje iskrene čestitke obema sestrama. Pa se še dobe starokopitneži, ki trdijo, da žene spadajo le v kuhinjo!

Glavi govornik proslave je bil dr. W. J. Van Essen iz Pittsburgha, ki v našem kraju ni dosti poznan. On je kandidat za zveznega senatorja na socialistični listi in vreden, da mu delavci oddajo svoje glasove. Ako bi se to storilo, bi bil on naš senator in naslednik Grundyja. Ako bi do tega prišlo, bi to že pomenilo precej veliko revolucijo v državi mellonizma, grundyizma in vareizma. Njegov govor je bil v glavnem namenjen mladini, kateri je dokazoval, da je njen prostor le v vrstah socialističnega in delavskega gibanja. Izmed vseh strank ima edino socialistična stranka program, ki odgovarja interesom ameriških delavskih mas in vsestranskim potrebam dežele. Njegov govor je bil jako poučen.

Sodrug Vidrich se je nato zahvalil vsem za sodelovanje in otvoril drugi del programa, namreč zabavni. Reči moram, da so že 31 let klatim po svetu in še nikjer nisem bil toliko zadovoljen kot ravno na tej proslavi. Pri tem mi prihaja na misel želja in potreba, da se vsi trpini po naselbinah skupaj zgrnemo in delujemo, da pri prihodnjih volitvah naši kandidatje prejmejo čim več glasov.

Na tej proslavi smo se bolj spoznali med seboj in razšli z upanjem, da se bomo še večkrat. Vesel sem bil tudi, ko sem se seznanil z ugledno Fradelnovo družino iz Latroba. Upam in želim, da se večkrat snidemo skupaj na delavskih proslavah. Naprej za ciljem in do zmage, po kateri hrepenimo in do katere smo upravičeni. Delo naših žuljevih rok mora pripadati nam, kar se bo zgodilo prej ali slej.

Henrik Pečarič.

Raznoterosti

Milwaukee, Wis. — "Ako bi ameriško ljudstvo živelo v brlogih, ki niso niti za živino, medtem ko ga obdajajo dragocene cerkve, ogromni, bogati samostani in vse to kot simboli ljudstvo do skrajnosti zatirajoče vlade in razreda, kateri izpreša iz tega ljudstva zadnjo kapljo krvi, ga davi politično in gospodarsko — ako bi ameriško ljudstvo živelo tako življenje, bi razumelo protiversko gibanje v Rusiji."

Tako je govorila dr. Amelie Ford, profesorjica zgodovine na Milwaukee-Downer kolegiju pred članicami Business and Profesional Women's kluba, pred nekaj dnevi.

V teku diskuzije, ki je sledila njenemu predavanju, je izjavila nadalje: "Rusija ima ogromno število cerkva in je imela vsemogočno versko hegemonijo, ki pa ni nikdar pomagala revnim slojem ne v gospodarskem in ne v moralnem smislu, toda držala je to revno, izsesano ljudstvo v najstrašnejši revščini in najglobotejši nevednosti. Konfiscirane po sovjetih se uporablja te cerkve sedaj deloma vsaj v koristne svrhe. Nikar ne obsojajte Rusije".

Skrajno slabe gospodarske razmere vladajo v Europi. V poljski republiki počiva večina tovaren — stotisoče delavcev in njih družin strada. Rusija preplavlja deželo s cenejšim blagom, na drugi strani pa izkoriščajo deželo ameriški in angleški kapitalisti do krvi. Iz poljskega delavstva sesajo te pijavke kri in mozeg— vse za sveti profit.

Na svojem predavanju v Milwaukee je časniški poročevalec Humprey, kateri je proučaval ruske razmere osem mesecev, poročal med drugim: "Vprašujete me, kako je mogoče, da prodaja ruska vlada svoje izdelke po nižjih cenah kakor druge industrijske države, katerih industrije se nahajajo na vrhuncu tehnične popolnosti. Sovjetski trusti so del državnega stroja — lastuje jih vlada — zato pa Rusija ne pozna prekupčevalcev. V Ameriki gre vsaki izdelek ali pridelek povprečno skozi osem rok. Vsak prekupčevalec zahteva dobiček. Rusija razvaža svoje izdelke in pridelke po lastnih železnicah, z lastnimi parobrodi, jih kopiči v lastnih skladiščih, zato prodaja lahko naravnost konzumentu ceneje kot druge države in plačuje svoje delavce, ki delajo obenem mnogo krajše ure na dan, bolje kot druge države.

Z otvoritvijo 1700 milj dolge železniške proge Sibirija-Turkestan je sovjetska Rusija odprla svetu neizmerne naravne zaklade, obenem pa trgovsko zvezo, ki je ogromnega pomena. Preobilnim zalogam sibirskega žita je sedaj odprta pot v široki svet. Za to žito ni bilo poprej trga in marsikdaj je umiralo ljudstvo v drugem delu ogromne Rusije gladu, medtem ko je gnilo v Sibiriji milijone ton žita.

Rusija že danes prevladuje bombažni trg Afrike in Azije ter ogroža ameriškega in avstralskega že tudi v Europi. Ameriškim farmarjem je evropski žitni trg zaprt za vedno. Medtem pa se gospodarske krize po vseh industrijskih državah poostrujejo z vsakim dnem. Kako dolgo še in razmere bodo postale neznosne — kapitalizem bo strmoglavil raz svojega prestola....

V Nemčiji se množi število brezposelnih z vsakim dnem — beda med delavstvom v industrijskih krajih je velika.

Avstrija je sklenila s francosko vlado pogodbo, po kateri sprejme zadnja za enkrat 30,000 avstrijskih delavcev in jih zaposli pri delih v svetovni vojni porušenih pokrajinah.

Angleška delavska vlada se trudi, da poravna spore z Indijci, toda odločnega koraka ne more napraviti, ker je v manjšini v parlamentu. Skuša urediti gospodarske razmere doma, kjer vlada silna brezposelnost, toda nima potrebne moči. Kar se je gradilo tisoč let, se ne da izpremeniti v enem letu, brez da bi ta izpremememba ne povzročila splošni kaos.

Povsod propadanje, povsod nazadovanje, neznosne razmere, beda, brezposelnost, nesmiselna nasprotstva na vseh stranah — to so posledice nesmiselnega sistema, kateri drvi proti poginu. Pa se še najdejo ljudje, ki kvasijo tisočkrat pregrete fraze o narodu, o veri, o kulturi in civilizaciji ter se posmehujejo človeku, ki govori o novi civilizaciji, ki se dviga v Rusiji, o novem družabnem redu, katerega se oblikuje s tako silno energijo. Da, govorimo o narodu in povejmo mu, da bo baš tisočletja zatirani slovanski narod dal človeštvu novo kulturo in ga preobrazil — govorimo pa o narodu, ki se predvsem zaveda, da je del mogočne mednarodne armade proletarijata.

*

Delavski položaj se je v našem mestu izboljšal le deloma. Še vedno je stotine delavcev brez dela, še vedno zkušajo zaman prodati svojo delovno moč. Na državni posredovalnici za delo naznanjajo, da imajo na razpolago nad 300 brezposelnih, kateri bi radi vzeli vsako delo in šli na farme, toda tudi ta mesta so v bližini mest že zasedena. Zadnje tedne so pošiljali družine v kraje, kjer se prideluje sladkorna pesa, toda le del prosilcev so mogli zaposliti.

Nadvse žalostne pa so razmere tudi med malimi trgovci in podjetniki; zastoj v gospodarstvu pa se opaža z vsakim dnem z večjo silo. Ljudje, kateri so imeli še izza vojnih časov nekaj prihranov, so tiste po večini že porabili in to občutijo seveda predvsem 'mali ljudje'. Depresija je občutljiva na vseh straneh in postaja občutnejša; najžalostneje pri tem pa je, da se je ljudstvo zanašalo na spomlad, a tudi ta ni prinesla spremembe — vsaj ne v znatnem obsegu.

Vse to pa priča, kako je potrebno, da se ljudstvo prične zavedati in zpoznavati svojo moč. Oni, ki že delujejo na izobraževalnem polju in razširjajo razredno zavest med delavstvom, imajo sedaj nalogo, da povspešijo svoje delovanje na vseh straneh, da žrtvujejo vse svoje sile v boju zoper nazadnjaštvo in nevednost. Predvsem je pri tem delovanju potrebno, da razširjamo dobro časopisje med ljudstvom. Slovenci moramo posvetiti vse svoje moči Prosveti in Proletarcu, da bosta ta dva lista čitana v vsaki slovenzki hiši. Boriti se moramo proti nazadnjaškemu in lažipatrijotičnemu časopisju, katero še vedno razširja svoj strup med nevednim ljudstvom. Prepričajmo delavce, da pljuvajo v lastno skledo, ako podpirajo take časopise. Vsakdo bi pač moral spoznati že davno, da so nas taki zastrupljevalci zavajali dovolj dolgo že v starem kraju in da so nam te pijavke sledile tudi v novo domovino.

Ne smemo pa pozabiti pri tem na naš angleški časopis Milwaukee Leader. Ta časopis je prvoboritelj na polju razrednega boja v Ameriki in mora postati naše najostrejše orožje. Čas je tukaj, ko se bo tudi v Ameriki razvil razredni boj do vrhunca, ko se bo ameriško delavstvo naveličalo krivih prerokov in zavajalcev v plaščih krščanstva in narodnjaštva.

Milwaukee Leader mora dobiti vsestransko pomoč od strani delavstva, da bo list postal mogočen in še bolj vplijven. Zato je naša dolžnost, da delujemo pri prodaji delnic za to delavsko ustanovo in tako ojačamo naše najboljše orožje, ki bo izvršilo glavno delo pri razširjanju izobrazbe in razredne zavednosti med ameriškim delavstvom.

Poročevalec.

Drama in petje

Bridgeport, Ohio. — Uprizoritev "Poročne noči" je izpadla prav dobro. Vsi igralci so rešili svoje vloge pohvalno. Udeležba je bila velika in mnogim bo ostala ta priredba soc. kluba št. 11 v dolgotrajnem spominu. (Za rekord naj omenim, da se je vršila 10. maja). Vse priznanje igralcem kakor tudi uredniku Ivan Moleku, ki je spisal to dramo.

Slišal si od mnogih, da ni bila še nobena igra tako dobro igrana. Izgovorjava je bila razločna in glasna. Seveda je bilo mnogo dela in truda predno je bila stvar za na oder. Razveseljivo je tudi to, da imamo v naših mladih igralcih diletante, ki mnogo obetajo. Le naprej, ker s tem se bomo mnogo naučili in bomo v ponos sebi in naselbini. Klub bo še v bodoče prirejal igre in bo s tem aktiven na kulturnem polju, kar je tudi njegova dolžnost. Hvala igralcem in igralkam, vsem, ki ste z nami sodelovali kakor tudi udeležencem, ki so prišli iz širne okolice.

Ako se vresniči želja — kar upamo, da se zgodi — da se ustanovi pevski zbor pod okriljem kluba, bo to najboljši klub v Ohiju, upoštevajoč velikost naselbine. Naša naselbina ni posebno velika in imamo torej težkoče dobiti pevske moči. Vendar ako delamo skupno na prosvetnem polju, se da vse premagati. Prosvetni odbor kluba prijazno vabi v naše vrste vse, ki ste pripravljeni sodelovati pri pevskem zboru ali v delavskem gibanju. Naša dolžnost je, da nekaj storimo. Tistim, katerim se niso odprle oči na zadnjem rudarskem shodu, katerega so razbili komunisti in Lewisovci, se ne bodo nikdar. V naših vrstah je prostor za vse inteligentne ljudi, torej pridružite se nam.

Joseph Snoy.

Novice z vzhoda

Elizabeth, N. J. — Od vseh letnih časov je spomladanski čas najlepši, posebno še meseca maja, ko je narava odeta s prvim zelenjem in okrašena s cvetjem. Še bolj veselo bi bilo, ako bi delavstvo imelo razum in voljo in strmoglavilo ta krivični sistem, ki milijonom delavcem ne nudi ne dela in ne jela. Tega nima posebno za delavca, ki prekorači 35. leto. Če človek vpraša preveč glasno za kos kruha, dobi od policije krepelce po glavi, v ječi pa stanovanje z ričetom vred. To so današnje dobrote za delavstvo v U. S. A.

Dne 12. maja je tukaj pogorela kemična tovarna Atlantic Tar kompanije. Ogenj je ogrožal tudi v bližini nahajajoča se stanovanja. Nekaj dni prej je bil tudi velik požar v sosednjem mestu Bayone, ko se je vžgalo olje v velikih shranjevalnih tankih. Za bližnje prebivalstvo je obstajala velika nevarnost, ker je obstajala možnost, da pride do eksplozije velikih zalog gazolina, ki so se nahajale v bližini. Da ni prišlo do tega, se je zahvaliti požarnim brambovcem, ki so riskirali življenje in preprečili večjo nesrečo. S požarom je v obeh slučajih prišlo ob delo več sto delavcev in je brezposelna situacija postala s tem še bolj akutna.

V Bayonu gradijo preko zaliva ogromen most, ki bo najdaljši na svetu (1652 čevljev). Bo tako visok, da bo pod njim lahko pljula največja ladja. Vézal bo newjersejsko obal in Staten Island, N. Y. Dograjen bo v letu 1932.

Delavske razmere so tudi v tukajšnjih tovarnah slabe kajšnjih tovarnah slabe in se nezaželjene počitnice brez plače kaj lahko dobe (tudi jaz sem jih dobil). Dokler se delavske razmere ne izboljšajo, ne svetujem nikomur sem hoditi za delom.

Dne 3. maja je bila veselica tukajšnjega društva št. 540 SNPJ, katera je še dobro izpadla, upoštevajoč slabe razmere. Članom in članicam društva 687 SNPJ iz Manvilleja se prav lepo zahvalimo za poset naše veselice.

Andy Sprogar.

Skrivnost življenja?

Ali imajo stanice dušo?

Profesor dr. Hans Driesch, znani dušeslovec v Lipskem, je imel te dni predavanje, v katerem je obravnaval odnošanje med vitalizmom in parapsihologijo. Učenjak je izvajal med drugim:

Vsak živ organizem predstavlja zamotano mnoštvo stanic. Mehanisti so poskusili pojasniti razvoj živega bitja čisto mehanično. Embrionalni razvoj se najlažje spozna na jajcu morskega ježa. Po oploditvi se razdeli jajčna stanica v dva dela. Vsak del razpade v poznejšem stadiju zopet v dva dela, tako da imamo najprej štiri, pozneje osem, šestnajst itd. delov. Te stanice se razvrstijo v skupine po določenih sistemih. Iz staničnih skupin nastane najprej črevo, potem okostje, slednjič ličinka. To je embrionalni stadij, ki živi že lastno življenje. Koliko stanic je potrebno za zgradbo kompliciranega organizma, je razvidno iz tega, da so našteli pri človeku približno bilijon stanic. Kako zamotano je mnoštvo v razvrstitvi stanic, vidimo že pri človeškem okostju, kjer predstavlja vsaka koščica tipično razporejeno kompliciranost. In potem še mnoštvo stanic različnih organov in mišic.

Kako naj logično doumemo ta razvojni proces? Neka teorija, ki se nam vidi na prvi pogled zelo konkretna, zatrjuje, da bi moglo biti jajce prav tako raznovrstno kakor celo telo, da so v jajcu posamezni deli le tako majceni, da jih ne moremo videti. Potemtakem bi bila v kurjem jajcu oblikovana že cela kokoš in bi bilo treba samo kemično pospešiti nadaljnji razvoj posameznih organov. Pri tej teoriji pa se nekaj ne ujema. Pupku lahko odbijeno nogo, deževnici pa glavo in oba organa bosta zopet zrastla.

Začnimo še enkrat z jajcem morskega ježa in ustavimo se pri stadiju, ko se je jajčna stanica že razcepila na dvoje. Po mehanični teoriji bi moral vsak teh dveh samostojnih delov stanic odgovarjati polovici telesa. Če uničimo en samostojni del stanic, bi se morala logično razviti samo ena polovica telesa, če je takšen razvoj vobče možen. Lahko pa gremo še dalje. Če so že štiri stanice, o katerih domnevamo, da odgovarjajo štirim četrtinam bodočega telesa, in če uničimo tri četrtine, bi se mogel iz preostale četrtine razviti samo četrti del telesa. Pokaže pa se nam naslednje dejstvo: Tudi iz polovične jajčne stanice se razvije cel morski jež ali cel pupek. Če pustimo obe polovici jajčne stanice, da se razvijata samostojno, dobimo dva morska ježa ali dva pupka, tako rekoč od dvojčka.

Iz tega je torej razvidno, da čisto mehanična razlaga ne zadostuje za umevanje tega fenomena, da živijo torej celice po svojih lastnih zakonih, in da se razvijajo na pobudo nekakšnega duši podobnega činitelja. Mehanistična biologija pa se da ovreči tudi drugače. Če pojmujemo živi organizem kot stroj in če je ta stroj že v jajcu oblikovan do najmanjše potankosti, bi se mogel razviti le nepopoln stroj, ako bi odvzeli jajcu nekaj njegove vsebine. Manjkati bi mu morali gotovi sestavni deli. Iz poskusov z jajcem morskega ježa pa sledi, da celo v napredujočem stadiju nastanja stanic, torej tedaj, ko se je morda ena stanica razmnožila v tisoč stanic, lahko odvzamemo poljubno množino stanic, pa se kljub temu razvije popoln primerek morskega ježa, pupka ali kakega drugega bitja. To si lahko razložimo samo z domnevo, da ima vsaka živa stanica svoje lastne zakone. Organično življenje se torej ne da pojasniti niti fizikalično niti kemično.

Učenjak je mnenja, da obstoji velika skrivnost življenja v prav tej samozakonitosti življenja, v njegovem poduševljenju in dopušča domnevo, da z razpadom stanic še ni konec vsega življenja.

KOLIKO KRVI IMAŠ

Celotna teža krvi znaša eno trinajstino celotne teže človeškega telesa; torej okoli 5 kg pri osebi, ki tehta 65 kg. Izpremenjena v litre znaša malo manj ko 5 l, ker je kri gostejša od vode. Pri povprečnem odraslem človeku znaša kri 5 litrov. Vendar se ta množina dokaj izpreminja. Med postom se zniža, med prebavo pa zviša. V udu, ki deluje, je krvni obtok obilnejši. Mišice vsebujejo največ krvi.

Ameriško življenje

138.

Zamenjana mrliča

Pred kratkim sta umrla dva invalida iz svetovne vojne v vojaški bolnišnici v Maywoodu. Ker sta oba zapustila ženi, sta bili trupli poslani vdovama, da ju pokopljeta. Pri odpošiljanju so pa naredili grdo pomoto: zamenjali so mrliča in poslali truplo Williama Wagnerja iz Murphysbora, Ill., v Ulrichsville, O., truplo Johna W. Philipsa iz zadnje imenovanega kraja pa v Murphysboro.

Ko sta krsti dospeli vsaka na svojo postajo, so tam čakali člani Ameriške legije in odnesli krsti na dom vdove. Tam so krsto odprli — in obe vdovi, ki sta bili 600 milj narazen, sta omedleli, ko sta zagledali tujega mrliča. Ko pa sta prišli k zavesti, je v obeh vstalo upanje, da sprog še živi in da je bilo obvestilo o smrti pomota. Brž sta telegrafirali v bolnišnico za pojasnila. Kmalu sta izvedeli pomoto v bolnišnici, upanje je umrlo in čez par dni sa oba mrliča dospela na pravo mesto.

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

ETRTI DAN PROCESA PROTI HRVATSKIM TERORISTOM

Začetek zaslišavanja Hadžija. Ta več stvari priznava. — Izjavlja, da je delal proti državi iz prepričanja. — Organizacijo pa zanika.

Beograd, 29. aprila 1930.

Včeraj, v ponedeljek, je bil etrti dan razprave proti zagrebškim teroristom. Nekaj časa je bil zasliševan še Bernardič, katerega zasliševanje se je končalo z ugotovitvijo, da obtoženec vsako organizacijo in akcijo zanika in taji, vztraja le pri izjavi, ki jo je dal te dni pred sodiščem.

Potem je bil poklican drugi obtoženec,

dvetniški pravdnik Cvetko Hadžija

ki je obtožen da je bil vodja skupine, ki naj ruši objekte. Obtoženec je star 32 let, šibke postave, bled in suh. Najprej je zaprosil, da sme govoriti s svojim zagovornikom dr. Hrvojem. Ko se je razgovoril, je pristopil k predsednikovi mizi z besedami: "Pa pričnimo."

Obtoženec izjavi, da je razumel obtožnico, da se ne čuti krivega, nato pa preide na kritiko sodišča. Pravi, da je obtožen za dejanja, ne pa radi motivov dejanj. Motivi pa da so vzvišeni in najbolj idealni. To sodišče imenuje izredno, izjemno sodišče, proti čemur predsednik protestira. Potem preide na zagovor.

Potegnil je iz žepa šop papirjev ter začel brati svoj zagovor, ki je bil nekak političen govor in ostra kritika obstoječega režima v državi. Ko je ostrost prestopila dopustne meje, ga predsednik ustavi, Hadžija pa mu izroči papirje, češ naj se priključijo aktom. V nadaljnjem izjavlja, da nobena organizacija ni eksistirala, on da zanjo ne ve. Organizacije, v katerih je on sodeloval, niso bile teroristične. Trdi, da ni bilo nikakega glavnega inicijatorja, ampak da je inicijator vsak sam zase, individualna zavest vsakogar izmed njih, zavest, da se moramo braniti.

Predsednik: Na kak način ste mislili da se je treba braniti? Ali s peklenskimi stroji, revolverji in bombami?

Hadžija: Naš neumrljivi prosvetitelj in učitelj Stjepan Radić je osnoval svojo stranko na načelih pacifizma. Mi vsi, prav posebno pa še jaz, smo bili prepričani pacifisti. Samoobramba pa nam je narekovala, da kljub temu ne izbiramo sredstev. Samoobramba je dovoljena v vsaki obliki.

Zanika, da bi bil kdo inicijator, marveč pravi, da je vsa dejanja narekovala njihova vest.

Hadžija je s svojimi izjavami presenetil vse. Dočim Bernardič vse zanikava in ne priznava niČesar, pripoveduje Hadžija, da so se obtoženci sestajali pogostoma ter da so govorili, kaj bi bilo treba narediti proti sedanjemu režimu. Predvsem da so govorili o akciji proti poklonitveni deputaciji. Omenjali so pri tem tudi peklenski stroj, niso pa nič česar sklenili. Tudi, če so hoteli nastaviti peklenski stroj, to le v ta namen, da ti pokazali zunanjemu svetu protest Hrvatov. Kasneje pove naravnost, da so nameravali nastaviti peklenski stroj na progo, toda ne da bi pognali vlak v zrak in da bi zahtevali človeških žrtev, marveč le, da demonstrirajo. Eksplodiral bi stroj, ko bi bil vlak še daleč. Raditega tudi stroj ni bil tempiran, marveč so hoteli napraviti eksplozijo z električnim spojem, tako da bi bili gospodarji trenotka.

Ste prejemali kake instrukcije iz države ali iz inozemstva?

Ne.

Kdo je bil odrejen, da bo stroj prižgal?

To bi določili šele kasneje.

Kdo bi to osebo odredil?

Tudi to bi odločili šele kasneje.

Kmalu nato so razpravo preložili na danes

Hadžija torej v nasprotstvu z Bernardičem priznava, da so se sestajali na prijateljske sestanke, kjer pa so govorili o akcijah proti režimu. Vse te svari opisuje do podrobnosti, zato je njegovo zasliševanje zbudilo veliko začudenje.

Inozemski časopisi, ki leže tudi po naših kavarniških mizah, poročajo o procesu stalno, vendar ne zelo obširno. Pač pa so veliki časopisi (kakor Frankfurter Zeitung, Berliner Tageblatt, socialistični Vorwarts v Berlinu, i. t. d.) na prvih straneh z mastnimi črkami poročali o izjavah Bernardiča, kako je bil zasliševan na zagrebški policiji....

PETI DAN BEOGRAJSKEGA PROCESA

Beograd, 29. aprila 1930.

Današnja razprava se je pričela s konfrontiranjem Bernardiča in Hadžije. Hadžija, ki je prvi dan zasliševanja marsikaj priznal, dasi organizirane akcije zanikuje, preklicuje zdaj vse te svoje izjave izjavljajoč, da je pred preiskovalnim sodnikom dajal take zase in druge obremenilne izjave le radi svojega duševnega stanja, želeč, da bi se čimprej končalo in v svesti, da veljajo le izpovedbe, ki jih bo dal pred sodiščem na razpravi. Vztraja pa še pri izpovedih, da so se obtoženci večkrat sestali v kakem lokalu, kjer so tudi govorili o raznih akcijah, ki naj bi služile za protest proti režimu.

Zahtevajo, naj reče Bernardiča v obraz, da je bil z njim na sestanku v nekem Vláškem podrumu (kleti).

Hadžija: Vztrajam pri svoji izpovedi, toda ne hotel bi biti z njim konfrontiran.

Predsednik: Recite mu to v obraz.

Hadžija (Bernardiču): Ti se morda ne spominjaš, da si bil tam. Bil si edinole takrat, pa se tega ne spominjaš.

Predsednik: Spomnite ga na kake momente.

Hadžija: Ti si nekim ljudem govoril, da sem jaz konfident. Zdaj imaš priliko, da to popraviš in nikar me ne obrekuj.

Bernardič: Nikdar nisem tega govoril, ker ni bilo za to povoda.

S Hadžijo nisem bil nikdar v esplanadi niti v Vlaškem podrumu.

Nadalje Hadžič znova zanikava, da bi bili kje kaki inicijatorji in da bi bilo kaj organizirano. Predsednik opozarja Hadžijo, da v mnogem odgovarja danes drugače kot včeraj ter ga poziva, da govori resnico.

Zasliševanje je trajalo do 1. popoldne, nakar je Hadžijin odvetnik zaprosil, naj se razprava za danes zaključi, ker je obtoženec že utrujen. Predsednik je nato nadaljevanje razprave preložil na jutri zjutraj.

Sodi se, da bo ves proces trajal nad mesec dni.

Dva požara v Ljubljani. Oba zatrta. — Zdi se, da se začenja s pomladjo vsako leto tudi sezona požarov. Čim je pomlad prišla v pokrajine, so se začeli požari, pogorela je vas Zaloka v Beli krajini, gorelo je na Štajerskem, gorelo tu, gorelo tam — na belo nedeljo pa bi celo Ljubljana utegnila kmalu doživeti dva požara, ki bi lahko oba imela velike posledice, da nista bila pravočasno opažena in pogašena. Prvi je bil požar v kinu Ljubljanski dvor, ki ga ima v najemu Zveza kulturnih društev. Predvajali so film "Sudanski lev". Toplo, lepo solnčno vreme je sicer izvabilo mnogo ljudi v okolico, a v kino jih je šlo le malo. Pri tej predstavi je bilo vsega le kakih 60 obiskovalcev in še to izvečine mladina. Med predstavo se je iznenada pokazal svetel pramen, predvajanje filma se je pretrgalo v hipu. Ljudje niso vedeli, kaj je prav za prav ter tako ni prišlo do panike. Vžel se je film ter zgorel. Ljudje so zapustili dvorano, izplačalo so jim vstopnino nazaj in brez razburjenja se je gledalstvo razšlo. — V kabini pa so gasili. Film je sicer ves zgorel, prišlo je do kratkega stika radi ognja. Kako se je vnel film, se ne ve. Bil je že star in ves zakrpan ter se je vnel brzčas radi trenja. Poklicali so gasilce, ki pa jim ni bilo treba stopiti v akcijo z brizgalno, ker je ogenj že ponehal. Izpraznili so kabino ter iznesli tleče ostanke filma. Škoda je 30,000 Din. Oblasti bodo zdaj brzkone pregledale vse kinomatografe v Ljubljani, da se prepričajo o njihovih varnostnih napravah. — Drugi požar je bil že bolj resen in bi imel težke posledice, če bi ga bili opazili le malo kesneje. Tako pa se je tudi tu srečno končalo. V Vrhovčevi ulici v nekem podstrešnem stanovanju je gospodinja Rotarjeva zakurila v peči, potem pa odšla v cerkev k maši. Goreč koščck premoga je padel na tla ter vnel nekaj trsk. Vnelo se je pohištvo, začelo se je kaditi iz kuhinje. K sreči je to opazila soseda, javila sosedu Ostermanu, ta pa je telefoniral po gasilce, ki so prihiteli z orodjem. Med tem pa so sosedje že vdrli k kuhinjo ter s škafi vode pogasili ošenj. Zgorela je miza, stoli, drva, nekaj knjig, tla so ožgana in kuhinja vsa okajena. Večja nevarnost je pretila, ker se je ogenj že loteval podstrešja in bi bila kaj kmalu vsa streha v ognju. To pa so k sreči o pravem času preprečili.

Železniška nesreča v Rimskih toplicah

Ljubljana, 27. aprila 1930.

Davi se je na postaji Rimske toplice pripetila nesreča. Tovorni vlak je odpeljal zjutraj proti Zidanemu mostu, na neki kretnici pa se je zadnji vagon za petrolej iztiril s strašnim truščem. Lokomotiva je vlekla ta vagon z ostalimi še nekaj časa dalje — nihče ni opazil iztiritve — nakar se je iztirjeni vagon odklopil, dočim je vlak lepo mirno peljal dalje proti Zidanemu mostu.

Iztirjeni voz se je blizu čuvajnice zaril globoko v zemljo preko tira. Vse signalne varnostne priprave so bile potrgane, tir sam pa je ostal nepoškodovan. Tako je škode le kakih 5000 Din. Človeških žrtev ni bilo, to pa le po naključju. V istem vozu v zaviralni utici je bil do Rimskih toplic sprevodnik a ker zavora ni prijemala, se je zavirač presedel na drugi vagon. Tako si je rešil življenje in ognil nesreče. Promet ni bil oviran, ker je en tir ostal prost. Pomožno moštvo z Zidanega mosta je prihitelo dvigat iztirjeni vagon.

JUGOSLOVANSKA MATICA— RAZPUŠČENA

Nacijonalne organizacije primorskih Slovencev v Jugoslaviji razpuščene. — Prostori zapečateni. — Hišne preiskave

Ljubljana, 28. aprila 1930.

Včeraj je izvršila ljubljanska policija v društvenih prostorih Jugoslovanske matice v Ljubljani, v hiši Jadransko podunavske banke, hišno preiskavo. Danes dopoldne je posebna policijska komisija izročila predsedniku oblastnega odbora Jugoslovanske matice g. dr. Janku Pretnarju dekret banske uprave, s katerim se Jugoslovanska matica razpušča.

Policijska komisija je obenem popisala društveno premoženje in nato zapečatila društvene prostore.

Dekret glasi:

Policijska uprava v Ljubljani je izvršila v Vaših prostorih društvenih nenadno hišno preiskavo, kjer je našla in zasegla inozemske tiskane predmete, katerih uvoz je oblastveno prepovedan.

Društvo je s tem postopanjem prekoračilo svoj statuarični delokrog. Zato odrejam na osnovi §24 in 20 društvenega zakona z dne 15. nov. 1867 drž. zak. št. 134 razpust Vašega društva.

Zoper ta odlok je dopustna pritožba na ministrstvo notranjih poslov v 60 dneh po dnevu dostave. Pritožba pa zaradi varovanja javnih interesov nima odložilne moči".

Istočasno z Jugoslovansko Matico je bila v Ljubljani **razpuščena tudi Organizacija jugoslovanskih emigrantov** (Orjem), ki je zbirala krog sebe emigrante iz Primorja.

Jugoslovanska matica je nacijonalna organizacija, ki je razširjena po vsej državi in je njeno delo bilo usmerjeno vedno le v čisto jugoslovansko smer. Ali se ta razpust nanaša na celo organizacijo cele države ali samo na oblastno organizacijo Matice v Sloveniji — tega iz dekreta ni razvideti.

Sumi se, da je razpust v zvezi z odkritjem atentatorjev na 'Popolo di Trieste'.

Prof. A. M. Snyder,
docent za psihologijo na newyorški univerzi:

Psihologija otroške igre

Nova pota k individualni vzgoji otrok

Mnogi otroci nas postavljajo pred probleme čuvstva. Nekateri otroci so nervozni, vedno nemirni in nikoli zbrani, drugi so boječi in se ustrašijo skupine ljudi, tretji v razdražljivi in se kupajo v kotu itd. V naslednjem bi si nekatere "neprilike afekta" pobliže ogledali in poskusili najti sredstva zanje: v prvi vrsti umno izbrane igre in prav tako s pametjo kupljene igrače.

Nervozost je indeks za lahkoto, s katero spraviš koga v razburjenje. Nervozen otrok se vznemiri ob pogledu na večjo množico ljudi, v družbi tujih ljudi, zaradi nenavadnih dogodkov, z novo okolico ali novimi predmeti v stari okolici. Tak otrok se utegne brez razloga prestrašiti in razsrditi ter zelo demonstrativno kaže svojo ljubezen ali sovraštvo. Vrhu tega je nemiren in zelo težko ostane miren. Njegova nervozna napetost se izdaja z nervoznim smehom, z nervoznimi držaji ustnic ali drugih mišic na obrazu, z zavijanjem prstov ali drugimi kretnjami telesa.

Nervoznost temelji v nevralgičnem sistemu. Po vnanjem dražljaju se pojavi večja občutljivost, tako da naglo nastopi odgovarjajoča aktivnost. Nervoznost utegne tudi biti posledica bolezni, če se življenjska sila telesa zmanjša, ali pa, če se je otrok na ta ali oni način preveč utrudil.

Splošno načelo, po katerem je treba ravnati, če hočemo nervoznosti priti do živega, bi bilo v prvi vrsti to, da damo otroku prilike za tako igranje, pri katerem je po možnosti pri miru. Daj otroku, da se bo lahko dolgo igral v miru, in pazi, da se ne bo po nepotrebnem razburjal. Kakor hitro si začel paziti v glavnem na mir, moraš omejiti igre, pri katerih je potrebno dosti gibanja. To pa ne pomeni izločenja fizičnih, tedaj telesnih vaj, zakaj izobrazba odpornega, krepkega telesa je prva zahteva za premaganje nervoznosti. Gibanje v zvezi z igranjem je včasi za otroka prerazburljivo.

Odsvetovati je vsako igračo, ki bi utegnila zaradi naglega gibanja ali svoje teže povzročiti pretrese in vznemirjenja. Priporočati pa je mirno igro, tako na primer kako dramatično ali konstruktivno igro. Toda pri konstruktivni igri otrok ne bo hotel dolgo ostati pri miru, na primer pri grajenju komplicirane "stavbe" ali poslikanju velike podobe. Zato naj bodo prve stvari te vrste preproste in enostavne, zlasti ker je važno, da otrok dovrši, kar je začel. Mirne dramatske igre so med drugim igre z lutkami, živalmi, Noetovo barko, majhnimi vasicami (na primer japonskimi ali indijskimi), živalskimi cirkusi, majhni avtomobili, železnicami, parniki, konji in vozovi, dalje igranje teatra itd. Škrbno je treba izbrati igrače, ki se hitro ne pokvarijo in ki niso sestavljene iz preveč delcev. Nervozen otrok naj ne dobi preveč igrač naenkrat.

Treba je tedaj preskrbeti obilne prilike za mirne igrače, prav tako pa je važno, da otroka navadiš na družbo in na igro z drugimi otroki. To dosežeš najlagije s tem, da jih vpišeš v kako igralsko skupino.

Boječncat je neke vrste nervoznost, ki meji na strah. Ena izmed najvažnejših stvari pri vzgoji otrok je, da za vsako ceno zavreš razvoj občutkov strahu in da vzgojiš v otroku zaupanje vase. Če je otrok pri kaki priliki pokazal boječnost, je treba skupaj z otrokom stvar proučiti in poskrbeti za to, da bo njegovo prihodnje izkustvo v enakih okolostih prijetno. Tako na primer lahko strah pred temo tako odpraviš, da se z otrokom v temi igraš ali mu pripoveduješ zabavne povesti.

Preprečenje raznovrstnih stremljenj lahko ubije v otroku zaupanje vase. Normalen otrok je aktiven in hoče sam izvršiti stvari. Če storiš ti namestu njega, mu s tem vzameš priložnost, da bi se naučil in če se otrok ni naučil kako stvar izvesti do konca, bo že pri poskusu plašen.

Če se otrok razvija in navadi ravnati z raznimi vrstami igrač, se sčasoma čedalje bolj seznani z njimi. Njegovo telo se okrepi, če rabi igrače, ki zahtevajo nekaj mišične moči, kakor n. pr. pri igranju z gugalnico, raznimi kolesi, bradlju, kolotečnicami ali orodjem za kopanje. Spretnost v rokah bo otrok dosegel z metanjem žoge ali obročev, prav tako pri merjenju s puško in streljanju s puščico iz loka. Igranje z žogami, dominami in kartami bo plašljivega otroka pripravilo do tega, da se bo rajši kretal v družbi in dobil zaupanje vase. Tako ga bo plašljivost kmalu minila. Posebno važno je za plašljivega otroka, da se igra v skupinah. Dobro je, da tako skupino čedalje bolj povečaš, da otroka navadiš na čim večjo družbo ljudi.

Potem ko si preskrbel za to, da postanejo igrače in igralske skupine čim mnogoterejše, ti mora biti briga, da otroku pomagaš do uspeha. Vsak uspeh krepi zaupanje vase in pomaga iztrebiti strah. Začni s takimi stvarmi, ki jih otroci lahko izvrše, ne da bi se jim bilo treba bati neuspeha; polagoma pa stopnjuj njihovo zaupanje vase s tem, da jim daš v roke čedalje težje igrače.

Jokavost je pri otroku posledica razvajenosti in pretirane materinske ljubezni. Ker je otrok preobčutljiv in ga vsaka stvar takoj užali, se ne more z drugimi igrati. Jokav otrok joka, da zbudi sočutje, navada pa ga kmalu tako zelo obvlada, da začne v družbi drugih otrok za vsako malenkost jokati.

Za ozdravljenje jokavega otroka imaš na razpolago samo eno sredstvo: ne razvajaj ga preveč! Otroka, ki se ne more razumeti s tovariši pri igri, ne podpiraj v njegovi trmi! Navadi ga, da se bo sam branil in postal enakovreden član skupine. Če bo otrok prestal jokati, ga bodo tudi drugi otroci nehali dražiti in zasmehovati.

Primeri se tudi, da nekaterim orokom popolnoma manjkajo normalni afekti. Ravnodušen otrok ne kaže ne izrazite naklonjenosti ne nenaklonjenosti. Vest, da se bo peljal v avtomobilu, ga ne navduši. Nov klobuk ali nove igrače sprejme brez vsakega veselja. Od normalnega otroka pričakujemo, da kaže zanimanje za nove poskuse. Toda ugotovili so, da so ravnodušni ali indiferentni, zato tako imenujejo, ker ne pokažejo zanimanja za tiste stvari, za katere ravno pričakujemo, to je za stvari, s katerimi smo nameravali zbuditi otrokovo zanimanje. Tako zvani ravnodušni otrok pokaže pri tem sicer svojo naklonjenost ali nenaklonjenost, pogrešamo pa pri njem neko zanimanje.

Opazili so, da so otroci z neko višjo inteligenco navajeni, da se kažejo ravnodušne nasproti stvarem, ki otroke njihove starosti navadno zanimajo. To bi utegnilo izvirati iz tega, da ne gre telesni razvoj in razvoj čuvstva vštric z duhovnim razvojem. Taki otroci so prezreli za mnoge stvari, ki zanimajo otroke njihove starosti, a vendar ne kažejo nagnjenja, da bi se udeleževali iger z otroci, ki so jim duhovno enakovredni, in tudi pozneje nimajo posebnega zanimanja za družbo. V takem primeru je najbolje preskrbeti otroku take tovariše za igro, ki so mu i telesno in duševno enakovredni. Če to ni dosegljivo, je za duhovno bolj razvitega otroka bolje, da se igra s skupino takih otrok, ki so mu po starosti kolikor moči blizu. V taki družbi se bo ravnodušni otrok začel polagoma zanimati za igre na prostem, za družabne igre in morda udi za konstruktivne igre in ker ga odlikuje višja inteligenca, smemo pričakovati, da bo nekega dne postal vodja skupine. Vedno moramo misliti na to, da so takemu otroku igre, s katerimi se ukvarja njegova skupina, najbrž prenezrele ali preotroške, in zato ga ne smemo siliti, da sodeluje pri igrah na prostem, ki ga ne zanimajo. V takem primeru je priporočljivo, da mu damo take igrače in priliko za take igre, s katerimi se lahko sam ukvarja.

Zabava "visoke" družbe

Bogatinka preskrbela pogrebne ceremonije za psom, ki so stale več tisoč dolarjev

New Orleans, La. — F. P.) — Medtem ko je nad trideset tisoč delavcev v tem mestu brez dela in so njihove družine izročene pomanjkanju, je neka bogatinka priredila drag pogreb svojemu priljubljenu psičku, ko je poginil. Vest o dragocenem pogrebu je bila priobčena tudi v tukajšnjem meščanskem dnevniku, ki ji je določil prominentno mesto.

Pes je bil položen v drago rakev, ki je bila vsa obšita s svilo in žametom in obdana s cvetlicami in venci. Rakev s psom je bila potem oddana na posebni železniški voz, ki jo je odpeljal v New York na pasje pokopališče, ki ga vzdržujejo bogatini za svoje pse. Tam so se vršile pogrebne ceremonije z veliko častjo. Na pasji grob je bil postavljen mramornat spomenik, na katerem so napisane besede o čednostih mrtvega psa.

Revne ljudi, ki umrjo v New Orleansu, pokopajo na pokopališču za uboge v rakvah, ki stanejo mesto $3.85! Meščansko časopisje ne prinaša niti črke o teh pogrebih.

Lesni baron zagovarja komisarja

Seattle, Wash. — J. J. Donovan, predsednik Bloedel-Donovan Lumber Co., ki lastuje velike parne žage v Bellinghamu, ki je znana trdnjava openšaparjev, je prepričan, da so "dokumenti o rdeči zaroti", katere je dobil v roke newyorški policijski komisar, pristni. Dokumenti namreč govore, da so ameriški komunisti ustanovili svoj glavni stan v Seattlu, ki je v direktni zvezi z ruskimi boljševiki.

Društveno naznanilo

Waukegan, Ill. — Naznanjam članicam društva "Moška Enakopravnost" št. 110 SNPJ, da se bodo vršile društvene seje vsako sredo pred četrto nedeljo v mesecu. Prihodnja ali prva seja po novem odloku se bo vršila dne 21. maja. Takšen je namreč sklep prošle redne seje. Prosim vse članice, da upoštevajo to naznanilo ter da se vse udeleže seje v sredo dne 21. maja.

Frances Zakovšek, tajnica.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebne agitacije svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

Agitirajte za Prosveto!

Radio svetilniki

Preden se je brezžična telegrafija spopolnila do današnje vsesplošne uporabnosti, so se v varnostni službi na morju, zlasti pri obrežjih uporabljale samo zvočne in svetlobne signalne naprave, svetilniki ter sirene in zvonci. V megli svetilniki niso dosti zalegli, zvoncev in siren ob hudih nevihtah tudi ni bilo slišati na potrebno daljavo. Podvodni oddajači zvočnih znamenj pa se niso posebno obnesli zaradi premajhne dalekosežnosti.

Radio svetilniki vseh teh napak nimajo, vrh tega pa še lahko oskrbujejo večja okrožja. Radio svetilniki so prav za prav samo v elektriko prenešeni navadni svetilniki, ki namestu vidnih pramenov barvaste svetlobe izžarjajo na morje nevidne električne žarke. To se vrši seve v nekem dogovorjenem redu in presledkih, da se oddajniki ločijo drug od drugega. Vsak radio svetilnik se pozna po svojem oklicnem znaku, po časovnem taktu, to je po presledkih, v katerih si sledé posamezni znaki, po valovni dolžini ter po višini tona. Ves obrat se vrši seveda popolnoma avtomatično.

Ladijski kapetan, ki plove blizu obrežja, se s pomočjo radio svetilnikov lahko ob vsakem vremenu orientira o svoji poziciji in o smeri, v kateri plove. V ta namen potrebuje samo primernega prejemnega aparata, tako zvanega radio-goniometra z vrtljivo okvirno anteno. S tem aparatom tudi v najgostejši megli lahko krmari ladjo natanko proti svetilniku. Pozicijo ladje na morju pa ugotovi tako, da zariše na karti presečišče posameznih smeri, ki jih je pokazala okvirna antena, zaporedoma uravnana na nekatere bližnje radio svetilnike. Z radio-goniometri je danes opremljenih že na stotine ladij.

Zadnja štiri leta so razne države zgradile na svojih morskih obalah že nad 160 brezžičnih svetilnikov. Ladja, ki plove n. pr. iz Atlantskega oceana skozi Rokavski preliv v Hamburg, lahko zapadno od Irske krmari v megli ali neurju pod varnim vodstvom radiogoniometra in nevidnih brezžičnih svetilnikov.

ALI JE HAMLET RES ŽIVEL?

Iz zgodovinskih virov se da posneti, da treba pritrditi na to vprašanje. Zgodovinar Sakso Gramatikus, ki je živel v XII. stol. in ga nazivajo "očeta danske zgodovine", trdi, da je bil Hamlet sin jutlandskega kralja z imenom Horvendil in da mu je bila mati kraljica Geruta. Brat kralja Horvendila — Fenge — je umoril Hamletovega očeta, da bi si prisvojil kraljestvo in se poročil z njegovo vdovo. Zato je Hamlet hlinil blaznost in s to blodnomiselnostjo pripravljal osveto. Kralj Fenge, ki je slutil turobne nakane svojega nečaka, ga je skušal razkrinkati in ga poslal na Angleško z namero, da bi ga dal usmrtiti. Zasledujoč svoje namene, se je znal Hamlet prikupiti angleškemu kralju ter se naslednje leto vrnil na Dansko. Tam je s svojo roko pokončal očetovega morilca. Malo časa za tem, kar je bil proglašen za kralja, je padel v bitki proti kralju Vigiletu.

Ko je drugo jutro vstal in videl, da nima glave — ja, tako ne gre.

V NAJEM SE ODDA—4 sobno stanovanje za $19, 5 sobno za $25, na 22. cesti blizo Rockwell st. in 5 sobno stanovanje na 14th st. in Karlov ave. za $25. Oglasite se na: 4257 West 22nd street, Chicago, Ill.—(Adv.)

Hitlerke ogrskih aristokratov, ki "delajo" klobuke—za reklamo. Na levi je hči diktatorja Horthyja, potem hči grofa Apponyija in mlada grofica Zichyova. Njihovi očetje vladajo ogrsko ljudstvo v znamenju pesti in tiransko preganjajo vsakega nasprotnika. Pod njihovo vlado je Ogrska "safe" za aristokracijo.

ROSA

Povest o dveh ženah
Spisal Angelo Cerkvenik

(Povest, ki je bila nagrajena v literarnem kontestu Prosvete)

Vedel je, da se je prištevala med revolucionarje, da je vedno z navdušenjem in otroškoučiteljskim patosom govorila o atentatorjih, o odpravi carizma, o zmagi socializma ter o podobnem.

Vedel pa ni, da je tudi Tanja, kakor ogromna večina ruskih revolucionarjev vseh branž od skrajne desnice do skrajne komunistične levice ljubila le lepe deklamacije, le retorično spletene vence in venčke, le sanje, sladke sanje. Same opojne sanje! Vedel ni, da je pred resničnostjo, pred uresničenjem možnosti, da bi delavstvo v svoje roke vzelo moč, da bi *sam* proletariat zavladal, da se je poleg tisočev drugih tudi Tanja vztrepetala pred to možnosjo, ko je nastopil mož, ki je trideset let sanjal o tej možnosti po skrivališčih, v bornih kočah Rusije, v sibirskem pregnanstvu, v evropskih mestih, ko je nastopil ta brezdvomno silen in genialen mož ter vtelesnil prvo možnost tridesetletnega sna ruskih revolucionarjev vseh kategorij. Ali je bilo mar čudno, da je odpovedalo drobno dekletce, ko je vendar ob istem času odpovedala celo dolga vrsta v ognju preganjanj in izgnanstva preizkušenih revolucionarjev?

Saj so odpovedali celo prijatelji iz najožjega prijateljskega krožka Uljanova!

Bojo, ki je bil slabo poučen o dogodkih v Rusiji (saj so bili celo Rusi v Rusiji korenito napačno poučeni!), je bil popolnoma prepričan, da sedi Tanja v pisarni poleg kakšnega Trockega, Lunačarskega, . . . in piše, piše za vse žive in mrtve. Trdo je bil prepričan, da govori na sestankih, da pomaga obračati kolo novo porajajočega se kolosa.

Ujetniki, ki so prihajali iz Rusije, mu niso mogli nič zanesljivega povedati.

Včasih je pozabil na Tanjo in se popolnoma predal Rosi. Močno so ga mikale tudi nove politične razmere. Tresel se je za pridobitve, bal se je, ne bodo li separatisti, ki so jeli kmalu po takozvanem preobratu drzno dvigati glave, uničili plodov toliko željenega, tako vroče ljubljenega edinstva.

Z nepopisnim srdom v duši je gledal na koroško polomijo.

Najraje bi se bil peljal tja gori in postreljal vse po vrsti.

Rosa je nalašč napeljavala vse nitke njegovega premišljevanja na nove politične razmere.

V tistem času je bilo tako zelo aktualno vprašanje italijansko-jugoslovenskih odnošajev. (Res je, da tudi danes ni neaktualno, še je aktualno, samo tako strašno dolgočasno je postalo!) Vojska mu je bila edini izhod.

— Kakšen vrag moti te naše ljudi, da takoj ne udarijo na Lahe? Tam vse prekipeva, vse vre! V enem tednu povzročimo revolucijo; povsod je nezadovoljstvo. Vojaki so zrevolucionirani, kmetje so se vojne do gria nasitili. Danes bi bil tako zelo pripraven trenutek!

— Bojo, ti fantaziraš! Mi smo vendar njihovi zavezniki! Mi smo vendar prijatelji Francozov in Angležev, ki so veliki zavezniki Italije!

— Razumem, Rosa, je vneto odgovarjal Bojo, vse razumem, vendar pa sem prepričan, da bi se za komunistično Italijo ne ogrevala niti Francija, niti Anglija. Mi bi z energičnim sunkom v to gnilo telo dosegli v dveh, treh tednih komunistično Italijo. Kar je bilo mogoče v Rusiji, bi bilo danes še lažje mogoče v Italiji!

Tako in enako sta predebatirala dolge večere.

Zdelo se ji je, da je pozabil na Tanjo.

In res: Električna brzina političnih dogodkov tiste dobe je vsakogar, ki se je kdaj še tako malo zanimal za politiko, morala res povsem prevzeti, prepojiti ga z elementarno svojstvenostjo žitja in rastenja ter razvijanja novih političnih tvorb, misli, hrepenenj, upov in utopij.

In morebiti bi bila marsikatera utopija slavila rojstvo telesa, da jo je osvojil kakšen mož, ki bi bil ustvarjen iz testa Petra Velikega, Napoleona, Vladimirja Iljiča Uljanova.

Tako pa je ta velika doba dala samo enega velikega moža — in še enega precej velikega plagiatorja.

VII.

Rosa ni bila vsakdanja ženska. Vsaka senca v Bojovih očeh ji je zadajala kopico skrbi. Vsako senco v njegovih očeh bi bila tako zelo rada osolnčila z žarki svoje ljubezni. K občutju svoje sreče je mogla priti samo — preko njegovega občutja sreče in zadovoljstva.

Zato se je zelo bala vsake politične akcije nasprotnikov edinstva, ker je predobro vedela, kako težko je zadelo Bopa vse, kar je kakorkoli tangiralo nedotakljivost edinstva.

Njej je bilo edinstvo, državotvornost, državna in nacionalna ideja — le pusto igračkanje odraslih otrok. Videla je, kako je Bojo trpel naravnost fizične muke vselej, ko je edinstvu bil zadan kakšen močan udarec. In to se je zgodilo tako pogostokrat.

Razumela ga ni, a obsojala tudi ne.

Nekdaj mu je nekdo očital, da je izdajalec slovenstva, da se prodaja velikosrbstvu in srbstvu sploh.

Da mu je kdo očital, da je morilec, tat, bi ga milo manj zabolelo, nego očitanje izdajstva! Izdajalec, on, ki je z vso svojo dušo živel edinole vroči želji, da bi vsakdo izmed njih, ki se imenujejo Srbe, Hrvate in Slovence, občutil brezsmiselnost teh treh nazivov, on, ki je strastno odklanjal celo dogmo o enem narodu in *treh* plemenih! Kakšna plemena, k vragu! Eno samo ljudstvo, eno samo! Občutje, da je prav toliko Srb, kolikor Slovenec ali Hrvat, mu je bilo najvišji vir sreče.

Rosa je dobro čutila, kolikšno krivico so mu delali vsi, ki so mu očitali izdajstvo slovenskih interesov.

Pogostokrat se je zagrizla v strastno debato s samoslovensko orientiranimi osrečevalci slovenskega ljudstva.

— Kako ste smešni, kako malo pametni in kratkovidni! Ali ne razumete, da bi vam mogel tudi Bojo z isto pravico zabrusiti v obraz psovko: izdajalci! Ali ne razumete, da je baš toliko upravičen trditi, da so Slovenci, Hrvati in Srbi en sam narod, kolikor ste vi upravičeni trditi, da so Gorenjci, Notranjci in Dolenci trije narodi in eno samo pleme? Kaj je sploh narod? Jaz vam odkritosrčno in brezobzirno izjavljam, da mi je n. pr. v vsakem pogledu — v vsakem pogledu poudarjam — nemška, italijanska, srbska socialistka mnogo bližja, nego kakšna neznosna slovenska dama iz "boljše rodbine" . . .

— Kaj zgodovina! Kakšna zgodovina! Kaj dolgoletno skupno življenje, kaj tradicije in konzervativnost?! Vse to so puste marnje, vse to so le argumenti političnih bebcev ali nepoštenih demagogov — argumenti bebcev za bebce! Za neizpodbitno ugotovitev, da obstoji neka skupnost, je merodajen *najprej* občutek skupnega načina pojmovanja stvari in življenja okrog nas, občutek istih želja in istega hrepenenja, enakih nazorov in skupne volje. Narode je že od nekdaj tvorilo samo nekoliko, samo nekoliko izredno močnih glav, mrtvih in živih. Kadar pridejo zgodovinsko važni trenutki, kakor so današnji, tedaj samo slabiči konzultirajo preteklost! Junaki, vsi, ki imajo možgane, morajo upreti svoj pogled uporno v bodočnost! V bodočnost: izbrisati narode z zemeljske površine in napraviti mesto — človeštvu!

(Dalje prihodnjič.)

Hitro je delal. Blizka bodočnost njegova je zavisela od tega, kdaj konča in dobi denar. Med grmenjem dinamita, ob padanju izpuljenih debel so mu silile v spomin starčeve besede:

"Greh je . . . morda ima dušo . . . kaj veš . . . s koreninami vred uničuješ, kar je ded sadil . . ."

Še visoko je stalo solnce, ko je zapazil, da mu bo zmanjkalo zažigalne vrvice. Premalo jo je bil donesel, da bi mu bilo dovolj do noči, ali hotel je v srcu, da bi bil prepovedanec čim prej na tleh, da bi delavci že drugega dne z razžagavanjem začeli. Posamezne kose je začel nevarno skrajševati. Parkrat mu je komaj uspelo, da se je umaknil, predno je počilo. Ko je zadnji, najkrajši konec vrvice v rokah držal, mu nenadoma pade na misel:

"Neumno delaš . . . neumno! — Vrvica bo dogorela prej ko se boš umaknil! . . ."

Ni poslušal sam sebe. V naglici ni niti pogledal, na katero stran bi bilo najbolje bežati. Zažgal je in hotel pobegniti. Pa se je v veje že podrtega hrasta zapletel. Tisti trenutek se je strel razlegel za njegovim hrbtom. Precej zemlje je vrglo v zrak in preklano deblo je ko zaječalo. Neka ogromna teža je strastno in usodno padla nanj. V zadnjem zavestem trenutku mu je ko poslednji opomin palo na misel:

"Greh je . . . morda ima dušo! . . ."

(Iz srbščine Tone Potokar.)

Alois Jirasek:

MOJA MATI

Naslednje skromne, toda srčno tople besede prinašamo v prevodu iz zapuščine sredi marca t. l. umriega velikega češkega pisatelja.

Zdaj pa o tebi, ljuba mamica. Tako sam od sebe mi je prišel ta naziv, kakor bi bila moja mati tukaj. Kakor bi še živela, je vstala pred mojimi očmi, draga in dobra. In če bi povprašal vse, ki so jo poznali in če bi vsi pripovedovali o njej, ne bi se hvala nič zmanjšala, ds, celo povečala bi se in jasne barve na podobi njene ljube pojave ne bi postale nič kalnejše.

Še zdaj, ko že dvajset let počiva na pokopališču, me je o počitnicah v rodnem mestu ponovno ustavil zdaj ta, potem oni, ki mi je bil često že neznan, da bi se hvaležno spomnil nazaj, kako dobrotljiva je bila, kako je obdarovala njega in njegovo družino, kako je podpirala njegovo siromašno dobro mater, ko je bil on pri vojakih in ji ni mogel pomagati, in sicer tako, da ni nihče vedel tega. To ni bila captatio benevolentiae; tisti, ki so govorili o tem, niso zahtevali nič od mene, ne takrat ne pozneje.

Imela je navado, da je vstajala prva med vsemi v hiši, da je budila druge k ranemu pekovskemu delu. In potem je delala ves dan do poznega večera, oskrbovala je gospodinjstvo, obrt in gospodarstvo. Podnevi je komaj prišla do tega, da je utegnila sesti, zlasti ob žetvi, če je bil oče na polju in je morala žanjcem in koscem pripraviti južino, kuhati obed in večerjo in pri tem skrbeti za skladišče, prodajalno in pekarno. Pozneje se je pritoževala zaradi pragov, zaradi starinsko visokih stopnic, ki so ji bile, ko je hodila iz izbe v dvorano, kjer je bila več, v skladišče, v stanovanje in nazaj, v veliko oviro. Tako dolgo je tožila, da je oče dal vse znižati.

In skrb za otroke! Imela jih je osem. Od teh jih je ostalo šest živih. Hišo je jedva ostavila, nikamor ni šla k zabavi, izvzemši enkrat na zimo, in še to ne vsako leto, ko je šla k razgovoru na prejo, na čebljanje doli k sestri v mlin, in včasi, a prav tako redko, v gledališče h kakšni diletantski igri, zlasti če je nastopila sestra Helena, pozneje tudi jaz in mlajša sestra.

Pri vsem tem garanju je ostala, vsaj prve čase, vedrega duha. Včasi je celo pela, če je imela trenutek časa za oddih. Skrbi pa so naraščale, za hišo in ognjišče, za življenje, in tedaj se je posušil studenec pesmi in pričel se je jok.

Tudi čitala je rada. Kot ženska pa je imela malo časa za knjige. V mojem spominu vstaja lepi trenutek, ko sem ji, še mlad dijak, smel čitati iz neke knjige. Oba sva sedela sama v sobi in čital sem ji Pravdove "Zgodbe iz našega kraja". Bila je povest "Grobijan Matek". Oba sva imela solzne oči, ganila naju je bila usoda siromaka, sina-edinca.

Ko sem študiral daleč od doma v Brevnovu, potem v Kraljevcu in na univerzi v Pragi, mi je navadno pisala le mati. Vse dopisovanje je vodila ona, tudi potem, ko ni pisala samo meni, ampak tudi moji ženi in ko je pošiljala malim vnučicam svoje srčne pozdrave. Potem je jela postajati njena pisava neenakomerna in vrste so silile narazen. To je bilo tedaj, ko ji je začel pešati vid. Pozneje je poslala še nekaj, po spominu napisanih vrstic, ki so učinkovale globoko pretresujoče. Slednjič je nehala pisati. Oslepela je kakor njen oče malo pred smrtjo.

Odpeljal sem jo v Prago. To je bilo sedem let potem, ko sta bila morala z očetom zapustiti hišo. Takrat sta živela brez skrbi v hišici, kjer je prišla mati na svet. Odpeljal sem jo torej v Prago, kjer je bila operirana. Operacija se je posrečila, mati je dobila vid, in čeprav ni videla popolnoma jasno, je le videla svojo domovino, belo hišo, s predzidkom, z malim vrtom, videla je zopet obraz svojega moža, svojih otrok in vnukov.

Dolgo pa ni ostala več pri nas. Že drugo leto po operaciji, l. 1887., nas je zapustila in odšla v večnost.

STE UTRUJENI?

Esorka vam povrne energijo!

Ali se počutite stalno opešanim? Zakaj ne bi povrnili energije z Esorko? Ta dolgo preskušena tonika pomaga povrnitev v normalnost. Izboljša prebavo, pomaga želodčnim nerednom, zaprtnici in živcem. Vprašajte lekarnarja. 14

SEVERA'S ESORKA

KOLEDARČKI

Na rokah imamo še nekaj Koledarčkov S.N.P.J. in stanejo po 25c komad. Kdor želi imeti enega ali več, naj hitro pošlje naročila zanj. Imamo le še kakih 50 komadov, torej hitite. Naročila je poslati upravništvu Prosvete, 2657 S. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

NAZNANILO.

Društvenim tajnikom in tajnicam se tem potom naznanja, da morajo naznaniti vse spremembe naslovov članov in članic, naslove novih članov, ter imena in naslove odstoplih, črtanih in izobčenih članov naznaniti upravništvu Prosveta, da se lahko točno vredi imenik za pošiljanje lista Prosveta. Imena in naslove, katere pošljete glavnemu tajniku ostanejo tam v arhivu in jih upravništvo ne dobi. Torej je zelo važno, da vselej pošljete na nalašč zato pripravljenih listinah vse naslove upravništvu Prosveta posebej. Pri vsaki spremembi naslova naj se vselej omeni stari in novi naslov. Upravništvo uljudno apelira, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo.—Philip Godina, upravitelj.

Naročnina za list Prosveta

Za Združ. države in Kanado	$6.00
1 tednik in	4.80
2 tednika in	3.60
3 tedniki in	2.40
Za Cicero in Chicago je	$7.50
1 tednik in	6.30
2 tednika in	5.10
3 tedniki in	3.90
Tednik sam stane	$1.20
Tednik v Evropo stane	1.70
Poštnina za tednik v Evropo	.50
Mladinski List stane	$1.20
Ml. List v Evropo stane	1.50

Cena oglasom po dogovoru.
Filip Godina, upravnik.

Agitirajte za Prosveto!

Stojan V. Živadinović:

Maščevanje dedovega prepovedanca

Že vnaprej so ljudje vedeli, da mu dedščina po starših ne bo dolgo ostala, toda nihče ni mogel predvideti, da mu bo vsega tako naglo zmanjkalo. Zla razsipniška strast ga je obnorela takoj, ko je videl, da je toliko podedoval. Že sama pomisel, da svobodno razpolaga z vsem, da ga nihče ne nadzira in da mu ni treba nikomur računov polagati, koliko in kako razkopava, ga je strastno upijanila. Prvi dan, ko je postal polnoleten in je vzel nasledstvo v svoje roke, je vse kočijaže po trgu pobral. V eni kočiji se je vozil on, v drugi njegova suknja, v tretji njegova palica ali pa pes. Spotoma je ostal v gostilni, sklical vse cigane iz okolja, pregradil z mizami trg in enemu od zastonjkarjev ukazal, da nikogar ne pusti mimo, dokler ne pije, kolikor mu duša poželi. Ves trg je norel ta dan. Potem je kupil teleta pri mesarju, ali samo zato, da bi njegove na žerjavici pečene ledvice pojedel; ostalo je poklonil komurkoli.

V norenju je pamet gubil in se zapil. Začetkoma je ko iz jeze pil. Prepričan je bil, da mora tako začeti; potem se je navadil na pijačo ko na kruh, vsakdanja in nenasitna potreba mu je postala, ko da bi telo ne moglo brez nje.

Sicer pa siti in besni težaki, kadar jih razigranost prevzame, tako nimajo drugih opravkov ko da se vržejo na jed in pijačo. Edino s pokvarjenimi ženskami se ne družijo, ker se boje zasmehovanja ali kakega drugega škandala. Preostanejo jim torej samo razbrzdane gostije in norenje, ki ga ne more vsak razumeti, in pa igra in družba zapravljivcev, ki raste iz dneva v dan. Vsi lahkoživci in pijančki, ki so jim ugajali dolgi dnevi brez dela in večeri za gostilniško mizo, so se zbirali okrog novega bogataša, da bi mu pomogli, da bi čim preje razmetal dedščino. Vse, kar podeželsko mestece more imeti najslabšega, se je zbralo krog njega ko jata krokarjev okrog razpadajočega trupla, da bi kljuvali in se gostili. Poniževanje in laskavost vseh vrst, ki jo narodni jezik premore, so ko na oltar metali predenj, pred razsipnika, ga hvalili v ljubeznjivih besedah in mu pritrjevali. Vse mu je bilo dovoljeno. Vsemu, kar je napravil, so se dobrohotno smejali, ga bodrili in vzpodbujali. Vsi so skrbeli, da ima bogato fantazijo, da ga razburjajo in izzivajo na še bolj nove nenavadne postopke, v katerih ni bilo niti zrna soli. —

Res, ogromno bogastvo se je bilo nakopičilo pri starih Novakovičih. In kot se je bilo nakopičilo, tako je tudi nagloma splahnelo. Zadnji potomec njihov pa ko da je vse na denar obrnil, sedel poleg reke in zlatnik za zlatnikom metal v vodo. Eno leto groznih norenj je minilo, eno leto naravnost razsipniškega življenja. Nenadoma pa je ko čez noč vsega zmanjkalo. V hlastavi razsipnosti je hišo za hišo in njivo za njivo prodajal, kadar mu je nenadno zmanjkalo denarja. Kaj takega se v onem kraju ni na sto let dogodilo. Ni bilo ravno lahko v provincijalnem mestecu potrošiti tako ogromno bogastvo. Ker tu so zadovoljstva skoraj vsakemu dostopna in ni mogoče bogvekaj izbirati. Za kaj takega je bilo treba imeti posebno razsipniško ženijalnost v sebi, in te je mladi Novaković imel preveč.

Med ljudmi se je kmalu razvedelo, da mu je vsega zmanjkalo. Prijatelji so ga začeli zapuščati. Sam je taval po trgu. Nekateri so se mu celo že posmehovali ali pa mu izražali sožalje. Sožalje, ki bolj boli, ko klofuta čez obraz. Vso zanimivost je izgubil. Nekdanje norosti in razsipanja, ki so jih preje toliko hvalili in poveličevali, so se sedaj zdela ljudem ko neumnosti, ki jim na vsem božjem svetu ni enakih.

On pa je nosil vse to. Denarja mu je zmanjkalo in samozavesti ž njim in prepričanja, da ni nihče pametnejši od njega. Čudno se je v mestu vse izpremenilo. Nikjer ni našel ljubeznivega obraza in nasmeha ob pozdravu. Trda je postajala okolica, neobčutljiva, nezaupna in zasmehujoča; kakor je pač naneslo. Pogosto je slišal besedo "zapravljivec" za hrbtom; včasih so mu jo celo v lice metali. Nebesa so se z grozansko brzino v pekel spreminjala in ta nagla menjavost je bila tako groba in neusmiljena kot je bil včasi uporen njegov nori ponos.

Od vsega imetja mu je samo najslabša hiša ostala, toliko da ni moral na ulici nočevati, in pa prepovedanec z gosto hrastovino. Ali les v njem ni bil za gradnjo, da bi mu ga kaka velika žaga dobro plačala; nizka in debela drevesa so bila v njem, vsa grčava; ko od raka izjeden obraz. Pod ceno ga je prodajal. Pa ga ni nihče maral. Okrog trga je bilo namreč dovolj lepega gozda vseh vrst. Nazadnje ga je dal nekemu državnemu podjetju na dražbi kot najcenejši ponudnik za drva.

Delavcev-sekačev je iskal. Denarja ni bilo. Izposoditi si je hotel. Pa so ga vsi odbili, dasi so vedeli, da bo dobil lepe denarje za gozd. Potem je šel in je nekdanje tovariše izza igralnih miz prosil, one, ki so največji del njegove dedščine spravili v svoje žepe; pa jih ni mogel preprositi. Ko jih je opomnil, kako so nekdaj znali izkoriščati njegovo mladost in radodarnost, so mu v obraz vrgli, da je bil neumen takrat. Nazadnje se ga je usmilil eden in mu je posodil nekaj malega, kar ni bilo dovolj. Samo eno mu je ostalo: da gozd podre ali pa da ga seka. Eno od tega je moral izbrati.

Nazadnje se odloči, da bo sam brez tuje pomoči podri prepovedanca. Ravno prav mu je prišlo, da je bil to les za kurjavo in ne za gradnjo. Zažigalne vrvice je kupil in mnogo dinamita in neki dan z rovnico čez ramo odšel v prepovedanec. Do pozne noči so po trgu in okolici odmevali streli dinamita izpod rebri. Zvečer ga je na poti domov srečal starec, prijatelj njegovega starega očeta.

"Kaj z dinamitom ti goro podiraš? . . ." ga vpraša, ko da ne verjame. "In to prepovedanec starega očeta? . . ."

"Da, in kaj zato?"

"Gledal sem te v norenju, ko si premoženje zapravljal, pa ti nisem besede dejal."

"Nisi, ker nisi imel pravice na to . . ."

"Vsaj toliko bi je imel, ker sem s tvojim dedom drugoval, a tvojega očeta sem poznal še ko otroka."

"Menda to ne pomeni, da si pametnejši od mene . . ."

"Nisem tako mislil. Povem ti pa, da vsaki radi svoje neumnosti trpi. Tako tudi ti. Samo eno sem ti hotel reči: ne podiraj z dinamitom dedovega prepovedanca!"

"Zakaj ne?"

"Greh je. To je dedščina. Les je to, živi les, ki se vsako pomlad v zelenje razbohoti in pozimi pod težkim snegom v koreninju poka. Ni zato zraslo to drevje, da ga z dinamitom kolješ in puliš s koreninami vred. Kaj veš? Morda živi in diha? Vsaj posekaj ga, da štori ostanejo in da iz njih mladice vzrasto, ne pa da s koreninami vred uničiš, kar je ded sadil! . . ."

"Je to vse?"

"Vse."

"Menda nisem otrok, da bi mi svetov dajal. Zbogom!"

Ljubovalno in jezno mu je pokazal hrbet. Ko da ga krila neso, ga je zmanjkalo izpred starčevih oči. Drugo jutro je pod hraste starega prepovedanca zopet delal dolge luknje in zažigal dinamitne naboje.

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarna. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA